

PLASK

*Ett gestaltungsförslag för
en ny park i Västerås*

*Ett examensarbete i landskapsarkitektur av Karin Olsson
Institutionen för stad och land*

Plask- Ett gestaltungsforslag for en ny park i Vasteras

EX0324 Examensarbete for yrkesexamen pa landskapsarkitektprogrammet 2008

© Karin Olsson

Title in english: Designproposal for a New Park in the City of Vasteras

Handledare: Sofia Sandqvist, institutionen for stad och land

Examinator: Lena Dubeck, institutionen for stad och land

Bitradande examinator: Celina Fallbom, Ramboll AB

Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se>

Arbetet motsvarar 30 hogskolepoang pa D - nivau

Förord

Det här examensarbetet är det avslutande momentet på landskapsarkitektutbildningen som omfattar fem års heltidsstudier vid Sveriges Lantbruksuniversitet, Uppsala.

Arbetet är en reflektion av det som landskapsarkitekten tränas att bli bäst på, dvs. att gestalta bra utemiljöer för människor. Gestaltungsprocessen innehåller olika delar som tillsammans leder fram till ett slutgiltigt förslag. Ett förslag för hur en ny plats kan utformas eller hur man på bästa möjliga vis kan bygga om och restaurera en befintlig miljö. Vilka pusselbitar man väljer att använda för att komma fram till den bästa lösningen är individuellt. I detta arbete redovisas min syn på gestaltungsprocessen, innehållande analyser, teori och metod.

Gestaltungsförslaget berör ett område i min hemstad Västerås. Platsen är i dagsläget en restyta som nu, i enlighet med nya planbestämmelser ska göras om till parkmark. Arbetet är delvis ett samarbete med Västerås Kommun och jag vill rikta ett stort tack till de, framför allt till Karin Carlzén och Pär Claeson vid parkplaneringsavdelningen som hjälpt mig med uppgiften och kommit med värdefull information och åsikter under arbetets gång. Jag vill också tacka examinator Lena Dübeck för all hjälp och stöd under slutspurtens av arbetet.

Sammanfattning / Abstract

Djäknebergsparken och dess omgivning ligger många västeråsare varmt om hjärtat. Området är ett av de populäraste utflyktsmålen i staden och här finns en mängd olika attraktioner som lockar olika typ av människor. De fridlysta groddjuren som lever och förökar sig i dammsystemet i parken har väckt livliga debatter. Dessa varelser har varit kärnan i debatten huruvida angränsande områden ska och bör bebyggas eller ej. Det aktuella området för gestalningsförslaget är just ett angränsande område till den befintliga Djäknebergsparken. Här tror man att groddjuren övervintrar då området innehåller gamla murgrunder som lämpar sig väl för detta ändamål. Nu är det bestämt att området ska återställas till parkmark.

Området har en lång historia och arbetet inleddes med inläsning om platsen och dess förutsättningar. Detta sammanfattas i en enkel tillbakablick på områdets utveckling genom åren. Här beskrivs bl.a. den befintliga parkens uppkomst, dess grundare och lite historik och vetenskapliga fakta om vattensystemet som har sin nav på området. De fridlysta groddjuren är viktiga för Djäkneberget och de beskrivs i ett eget avsnitt. Som ett led i arbetet att komma fram till bästa möjliga förslag för den nya parken diskuteras och beskrivs varför vi har offentliga parker i Sverige och vad en bra park egentligen är.

Analysdelen innehåller beskrivningar av olika analysmetoder och redogörelser för hur de använts i arbetet för att ringa in Djäkneberget och dess förutsättningar. Själva gestalningsförslaget presenteras i ett eget avsnitt och innehåller illustrationsplaner med tillhörande sektioner, detaljstudier och perspektiv. I den avslutande, reflekterande delen sammanfattas gestaltningsprocessen.

The park at Djäkneberget and its surroundings is a beloved area in the city of Västerås. The area is one of the most popular sites for outdoor life and recreation of all sorts and it attracts different kind of people at different times during the day. The park includes a pond-system where protected species of frog and toad live and breed. These animals have been the objects for many discussions concerning whether to explore the closeby areas or not. The prospected area is situated just next to one of the main ponds and consists of valuable foundationwalls were experts predict that the frogs and toads spend the winter. The municipality has now decided to restore this area to parkland.

Because of the areas fascinating history I have chosen to do some research and give a short resume about it. For example are the existing park of Djäkneberget and its founder described together with a short description of the watersystem with the watertower that is situated in the area. The protected frog- and toadspecies are important for the area of Djäkneberget and they are described in a separate section.

As a part of reaching the best possible design for the new park I have chosen to make one section about parks in the larger context. What they are about, why we have them and what makes a “good” public park.

In the analys-section are different kinds of analysis described. Short reviews on how they have been used to point out the basic conditions, main issues and concerns for Djäkneberget is also included. The designproposal is presented in a separate section and consist of an illustrated plan over the site, sections, detail-studies and perspectives. In the conclusion I try to sum up my thoughts about the designprocess and give the reader a review for this work.

Innehåll

s.1 Program

- Bakgrund & Projektbeskrivning
- Syfte & Mål
- Avgränsning

s.2 Metod

- Arbetsprocessen

s.3 Västerås

- En platsbeskrivning

s.4 Djäkneberget

- Lokalisering i staden
- Höjdförhållande;
Djäkneberget – Staden

s.6 Parkens tillkomst

- En historisk tillbakablick
- Sam Lidman, grundaren
- Skarpskytteföreningen
- Översiktskarta –Djäkneberget

s.8 Utredningsområdet

- Förutsättningar
- Platsbeskrivning; Nulägeskarta av utredningsområdet
- Vattensystemet – en allmän beskrivning
- Vattentornet och vattenborgen på Djäkneberget
- Kulturhistoriska värden

s.12 Groddjuren

s.13 En park i staden

- Parkens uppkomst i Sverige
- Vad är en bra park?
- Goda Exempel

s.16 Analyser

- SWOT analys
- Analysmetod enligt Kevin Lynch
- Entréer, Stråk, Knut- & Målpunkter
- Landmärken, Gränser, Barriärer & Områden
- Utblickar & Siktlinjer
- Klimatförhållanden
- Brukarvärdesanalys – Västerås centrala parker
- Sammanfattande analys

s.29 Gestaltningförslag

- Teori; Aktivitet & Mångfald enligt Jan Gehl
- Gestaltningstankar & Potential
- Fem Gestaltungslosningar
- Struktur – områden & aktiviteter
- Rörelse & Riktning – fotgängare och cyklisterna
- Rumsliga förhållanden & Sammanhållande stråk
- Inspiration
- Gestaltningförslag; Beskrivning
- Illustrationsplan, Översikt, 1:1000
- Illustrationsplan, Södra delen, 1:400
- Illustrationsplan, Centrala delen, 1:400
- Illustrationsplan, Norra delen, 1:400
- Sektioner
- Perspektiv
- Detaljer
- Hur blev det? Före och efter...

s.51 Reflektion

- Teori & de fem ledorden
- Framtidsvision
- Skissprocessen - från första idé till slutgiltigt förslag...

s.55 Referenser

Program

Bakgrund & Projektbeskrivning

Djäknebergsparken är ett viktigt och populärt utflykts- och besöksmål för västeråsarna. Parkens centrala läge i staden gör den mycket lättillgänglig och dess storlek gör den till en riktig oas. Förutom parkens egentliga kännetecken och det som ger den dess speciella karaktär, de hundratals stenarna, block och berghällar med diverse inskriptioner finns här ett rikt utbud av aktiviteter för alla åldrar, så som restaurang, lekplats, dansbana, minigolf, promenadstråk, öppna gräsytor och utsiktsplatser. I parkområdet ingår även en mindre grönyta väster om Djäknebergsgatan. Den här delen rymmer bl.a. Västerås gamla vattentorn med tillhörande vattenborgar (även kallade vattenreservoarer), förråd och maskinpark för kommunens parkförvaltning, samt skarpskytteföreningens klubbhus. Det har länge diskuterats hur området skulle kunna förändras till det bättre. Förslag på att bebygga platsen har varit aktuella. Helt ny bebyggelse har föreslagits liksom möjligheten att bygga om och utnyttja det gamla vattentornet för bostäder. Området har dock stora kultur- och naturvärden och eventuella byggplaner har mötts av starka protester. De fridlysta groddjuren, vanlig groda och vanlig padda som lever och förökar sig i området har varit den största anledningen till protester. Vid en ombyggnad av området måste deras överlevnad prioriteras. Hela området är planlagt som parkmark och nu vill kommunen inkludera området i övriga Djäknebergsparken.

Syfte & Mål

Syftet med arbetet är att träna och utveckla min gestaltningsförmåga genom att ta fram ett gestaltningsförslag för en ny parkdel på området Djäkneberget i centrala Västerås. Förslaget bör fungera i ett sammanhang med den befintliga Djäknebergsparken och visa på en helhetslösning som gör att den nya parkdelen binds ihop och blir en del av denna men ändå har en egen identitet som står för sig själv.

Gestaltningsförslaget bör visa förslag på framtida användning av parkmarken runt omkring vattentornet och skarpskytteföreningens lokal. Hänsyn bör tas till groddjurens möjlighet till övervintring och förökning. Djäknebergsgatans utformning bör ses över och parkeringsproblematiken tas i beaktning.

Arbetet är också en träning i att presentera en idé och visa på hur gestaltningsprocessen kan fortlöpa och förhoppningsvis fungera som en guide och inspirationskälla för andra.

Avgränsning

Arbetet avgränsas tidsmässigt av den angivna tiden för ett examensarbete vid Sveriges Lantbruksuniversitet, dvs. 20 veckor. Geografiskt avgränsas arbetsområdet av kvarteret Dynamiten och Krutet samt Djäknebergsgatan (se karta s 9). Parken ska dock ses som en helhet med Djäkneberget och förslaget kan komma att eventuellt påverka den befintliga Djäknebergsparken. Uppgiften omfattar gestaltningsmässiga problem.

Metod

Arbetsprocessen

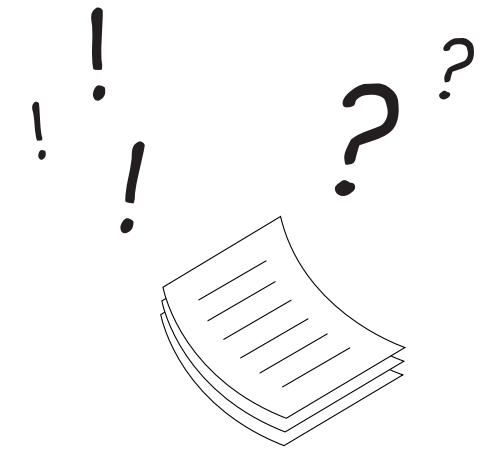
Djåkneberget är ett område som bär på en rik historia. Vid ny exploatering i ett sådant område är det extra viktigt att vara medveten om vilka dolda skatter som finns och vad man gör med dem. Därför inleddes arbetet med inläsning om platsen och de lite unika företeelser som finns där idag, framförallt om vattentornet med de tillhörande vattenborgarna (det vill säga, vattenreservoarerna) och groddjuren som lever här. Inläsningen följdes av platsinventering för att få en tydlig bild av utredningsområdets naturliga förutsättningar. Det material kommunen har tagit fram i diverse utredningar gällande området har varit till stor hjälp i inventeringsarbetet. För att ringa in platsens förutsättningar och komma åt dess starka

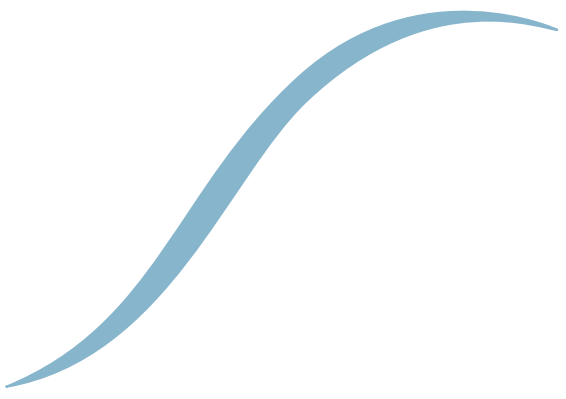
och svaga sidor valdes några olika analysmetoder ut. En mer övergripande Brukarvärdesanalys inledde analysarbetet. Brukarvärdesanalysen behandlar parker i centrala Västerås. En sådan analys ger en klar bild över vad som finns respektive inte finns i det befintliga parkutbudet. Därefter gjordes mer detaljrika analyser inom utredningsområdet. Kevin Lynch analysteori användes och med hjälp av den definierades bland annat områdets gränser, stråk och entréer (Edberg, 1975). SWOT-metoden hjälpte till att sammanfatta platsens styrkor, svagheter, möjligheter och hot. De två nämnda analyserna kompletterar varandra bra. Analysarbetet ledde fram till fem utgångspunkter för det kommande gestaltungsarbetet. De fem

punkterna pekar ut viktiga gestaltningsmässiga problem som kräver en lösning för att parken ska bli en väl fungerande helhet och de krav som finns tillgodoses.

Den första tiden av gestaltungsdelen ägnades enbart åt skissande och idé-insamling. Skissandet utgick hela tiden från de fem utgångspunkterna för att inte sväva ut och tappa fokus på uppgiften. När huvudidén tog form bollades idéer med handledare från SLU och andra inblandade aktörer från Västerås kommun och tillslut tog parkförslag form. Arbetet med att sätta ord på tankar, idéer och lösningar och att utforma presentationsmaterialet blev det sista momentet i gestaltungsprocessen.

Under arbetets gång har inspiration aktivt sökts. Inspiration har funnits i litteratur och bilder, studiebesök samt studier av andra förslag och projektarbeten för offentliga platser.

Västerås

- En Platsbeskrivning

Västerås, ursprungligen kallad Västra Aros pga. dess läge vid Svartåns mynning i Mälaren (aros = åmynning) är idag Sveriges sjätte största stad med 133 728 invånare (Turistbyrån, 23.5.2008). Vid åmynningen växte staden fram och dess hamn har utvecklats till Nordens största insjöhamn och är fortfarande en stor resurs för staden. Västerås var från början en medeltida köp- och handelsstad men när järnvägen drogs in i staden på mitten av 1800-talet öppnades nya dörrar. Västerås industriella utveckling hade startat och stadens omvandling till industristad var ett faktum. ASEA (idag ABB) och Svenska Metallverkens etablering på 1890-talet kom att forma Västerås och är än idag viktiga faktorer för stadens näringsliv (Ahlberg, 2004).

Västerås hör till Västmanlands län. Här är naturen omväxlande och länet ses som ett övergångsland från det mellansvenska låglandet till norrlandsterrängen. Den södra delen där Västerås ligger domineras av Mälaren och öppna landskap med ett rikt utbud av fågelliv. I norr är landskapet mer kuperat och rikt på djupa skogar. Västmanland har alltid haft en ledande position inom den svenska industrin och länet har gott om bevarade, vackra bruksmiljöer, till exempel Engelsbergs bruk från 1681 (OmVästmanland, 22.5.2008).

Staden bär smeknamn som "Gurkstaden" och "Cykelstaden", det senare grundar sig i dess omfattande utbud av cykelvägar. Idag kallar sig Västerås för "Mälarstaden", naturligtvis på grund av dess läge vid sjön Mälaren.

Västerås tätort

Cityringen är en trafikled som omger och ringar in de centrala delarna av Västerås.

Västerås hamn

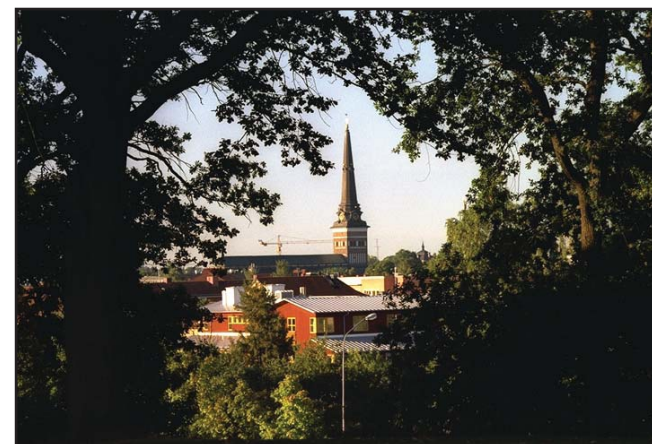
Stadshuset

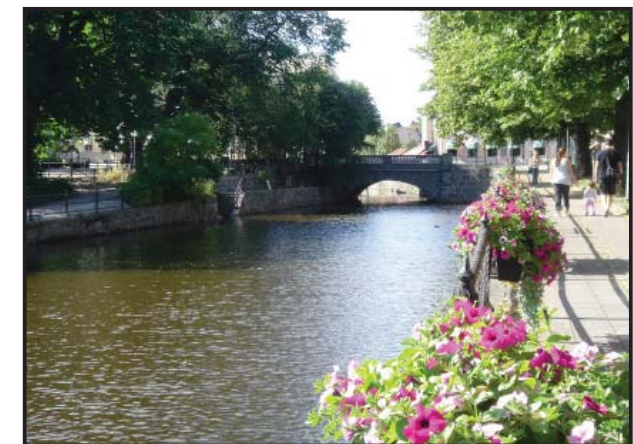
Konstverk på Stora torget, Aseaströmmen av B.G. Broström, en symbol för arbetarstaden Västerås. (Foto, V-ås Kommun)

Johannes Rudbeckius, grundade 1623 Rudbeckianska gymnasiet i Västerås, Sveriges första gymnasium.

Domkyrkan (Foto, V-ås Kommun)

Svartån

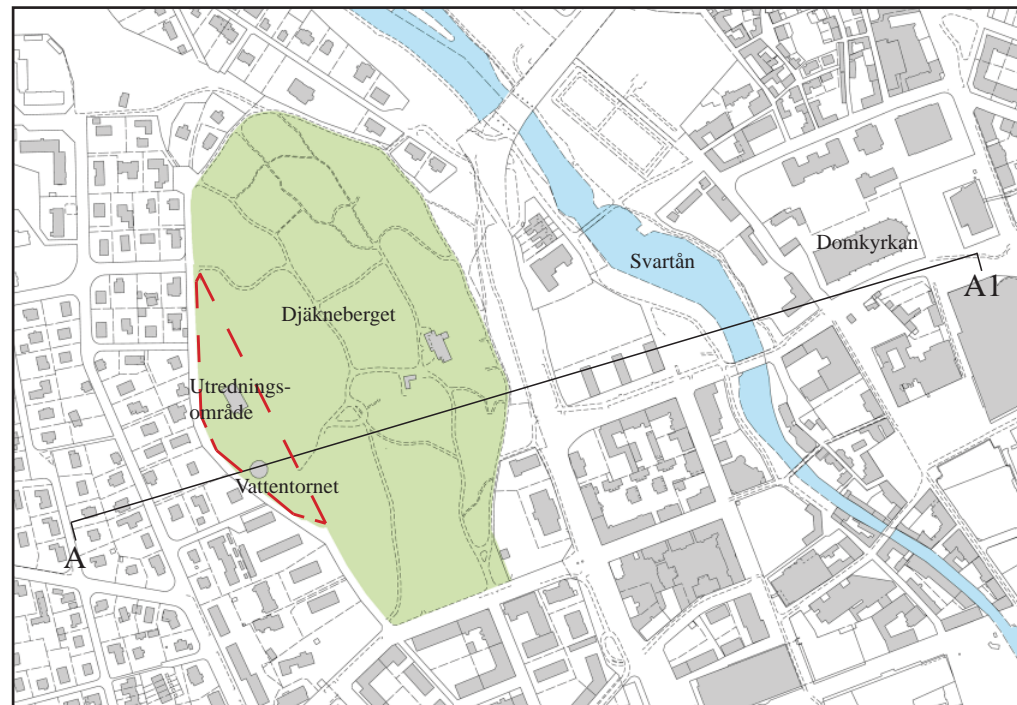
Djäkneberget

Lokalisering i staden

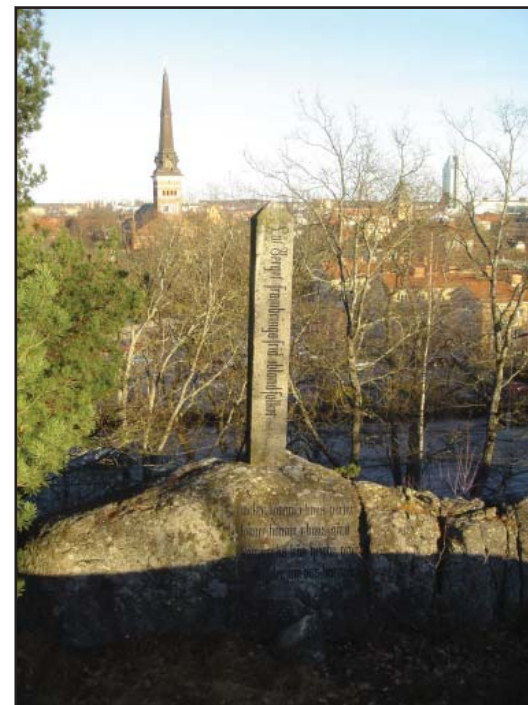

Höjdförhållande

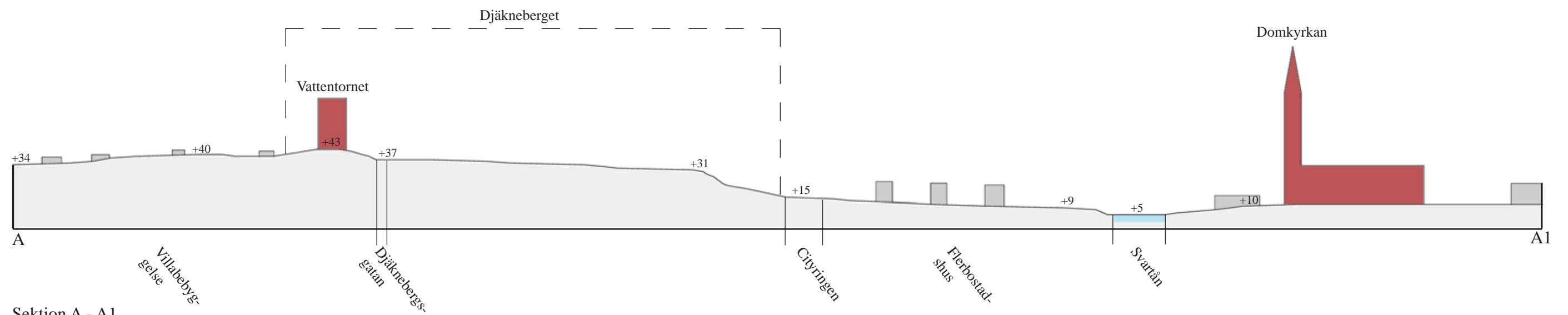
Djäkneberget - Staden

Sektion i plan.

Utsikt över Västerås från Djäkneberget. Västerås Domkyrka med anor från mitten av 1100-talet i blickfånget.

Sektion A - A1
Skala 1:2500

Parkens tillkomst

En historisk tillbakablick

Bara 700 meter från Västerås centrum breder Djäkneberget ut sig. Berget har mer än 1 800 miljoner år på nacken, vilket anses vara mycket, till och med för ett berg (Boman, 1973). Efter en promenaden upp på berget kan man slå sig ner och njuta av den harmoniska, lummiga miljön och den fantastiska utsikten över Västerås och Mälaren i horisonten.

Djäknebergsparken är tillsammans med Vasaparken vid Västerås slott stadens äldsta park och har en lång historia (Drakenberg, 1962). Från början var området en kal och trädfattig bergknalle. Beskrivningar från 1860 lyder:

”en högslätt i miniature upptagen av naket berg, hedmark, kärr, beteshagar och barrskog”
(Citat av Troilius i Boman, 1973, s7)

”icke annat än moras, enbuskar, ljun, törne och en mager gräsväxt mellan klipporna”
(Citat av Ahlm i Boman, 1973, s7)

Berget var inräknat i området Jakobsberg som under åren 1860-80 ägdes av B.A Schenström. 1865 beslöt han att sälja berget till A.T Sundin som året efter donerade det till Västerås skarpskyttekår. Allt sedan dess har Djäkneberget varit en plats fylld av liv och rörelse. Genom åren har ytorna utnyttjats för idrott, högtidsfirande vid Valborg, midsommar och svenska flaggans dag men också för lek och avkoppling (Boman, 1973). 1901 tog Västerås stad över äganderätten av området.

Varför berget kom att kallas Djäkneberget har sitt ursprung i att studenterna vid stadens gymnasium, de så kallade ”djäknarna” utnyttjade ytorna på olika sätt. Naturligtvis för fest och lek men också för gymnastik och vapenövningar. Övningarna utfördes under ledning av kapten Sam Lidman (1863-1867).

Sam Lidman - grundaren

Sam Lidman, född i Linköping 1824 är Djäknebergets grundare och skapare. Hans livshistoria är fascinerande. Vad som tog honom till Västerås på 1860-talet har sitt ursprung i en tragisk olycka. Lidman var på 1850-talet befördrad löjtnant vid sitt regemente och under en skjutövning på Ladugårdsgärdet i Stockholm träffades Lidmans högra ben av granatsplitter och blev tvunget att amputeras. Hans handikapp satte begränsningar i hans militära karriär och yrkesliv och när ett vikariat som lektor i främmande levande språk vid Västerås läroverk utlystes nappade Lidman. Han var en mycket språkbegåvad man och hade tidigare både bott och arbetat utomlands, bl.a. som översättare. I och med hans nya tjänst i Västerås kom han i kontakt med Djäkneberget. Som tidigare nämnts bedrev han undervisning i olika former på berget och var också drivande inom skarpskytteklubbens verksamhet där. Lidman var politiskt aktiv och en man med många åsikter. Det tog inte lång tid innan han gjorde sin första inskription på en klippa vid Djäkneberget (1862) (Boman, 1973).

*”Skr du mödan
feg och svag
Förestår dig nederlag
Fångenskap och döden”*

Under åren 1862-95 ledde Lidman arbetet med att omforma och utveckla Djäknebergsparken. Om man ser till året han började arbetet med parken är Djäkneberget en av de absolut tidigaste naturparkerna i landet (Nolin, 1999). Lidman bekostade själv uppbyggnaden av parken vilket omfattande stenarbeten och murbyggen liksom anläggning av terrasser, vägar och stigar. Små paviljonger byggdes och placerades ut på valda platser, bl.a. där bästa möjliga utsikt över Västerås gavs. Lidman kallade dessa byggnader för ”holkar” och ”fluster” och de är tillsammans med inskriptionerna de tydligaste kännetecknen för Djäknebergsparken. På det kala berget planterade Lidman enligt egen utsago omkring 1 100 träd av olika slag (Boman, 1973). Denna enorma insats gjorde parken till den romantiska, natursköna park den är idag. Att skapa en romantisk naturlig park med inspiration och intryck från de engelska naturparkerna låg i fas med tidens stilideal. Men Lidmans egentliga syfte med parken var inte att skapa en njutningsfull oas i staden. Han ansåg det vara en nödvändighet för alla städer att anlägga offentliga parker, lika nödvändigt som skolor, sjukhus och vattenledningar (Nolin, 1999). Hans avsikt var att Djäkneberget skulle verka som en ”medborgarnas uppfostrare” och detta är anledningen till de hundratals inskriptioner berget nu har. Inskriptionerna yttrar sig i form av tänkespråk, verser, namn, årtal m.m. och de ska enligt Lidman verka ”väckande och manande” på Djäknebergets besökare. Lidmans avsikter och åsikter har präglat parken och gett den en alldeles egen karaktär som avspeglar skaparens sätt att tänka (Drakenberg, 1962).

Skarpskytteföreningen

Skarpskytterörelsen var stor i Sverige och Västmanlands län hade under 1860-talet den största föreningen i landet. I Västerås hade man skjutövningarna på Djäkneberget och en av ledarna var också här kapten Sam Lidman (Boman, 1973).

På utredningsområdet har idag Västerås frivilliga skarpskytteförening sina lokaler och skjutbana. Genom att låta deras verksamhet få fortskrida på området kan man knyta an till en del av platsens historia. Den ursprungliga skarpskyttekåren stod ju en gång i tiden som ägare av hela Djäknebergsparken. Parkens grundare, Sam Lidman var också en aktiv skytt.

Staty av Sam Lidman vid en entré till Djäknebergsparken.

*“En Gud som ser dig,
tiden som flyr,
evigheten som väntar”.*

Översigtskarta Djäkneberget

Djäknebergsparken är en utpräglad naturpark med romantisk karaktär. Parkens centralpunkt är den stora öppna gräsytan i mitten, även kallad "Helgonabacken" eller "Slätten". Planen är en populär plats för västeråsare i alla åldrar och den omges av aktivitet. Restaurang och café på toppen av berget med utsikt över staden, lekplats i norr, minigolfbana och dansbana i söder. Parken har ett fint och omtyckt dammsystem. Lidman anlade själv den Norra Dammen. Den placerades för att vara ett vackert blickfång från utsiktspaviljongen bredvid. Norra Dammen har på senare år kompletterats med ytterligare tre stycken. Ursprungligen fanns också en damm i parkens södra del, också den i kombination med en utsiktsplats. Runt dagens dammar har det funnits ett mini-zoo med bl.a. stora fågelburar där exotiska fåglar kunnat beskådas (Lundh m.fl, 1971). P.g.a. att här har funnits diverse djur har området periodvis varit inhägnat. Idag representerar området runt de norra dammarna parkens mest ordande platser med klippt gräs, rhododendronbuskar och perennplanteringar.

Lidman anlade ett omfattande nät av gångvägar i parken. Nästan alla stigar, oavsett storlek är namngivna. De är markerade på olika sätt, antingen är de stensatta eller så markeras de med stenar längs sidan av vägen (Lundh m.fl, 1971). Dessa "vägvisare" är idag dock svåra att se i den vildvuxna terrängen. De lite större vägarna på området är idag asfaltsbelagda och utsmyckade med fina rännदार av kullersten.

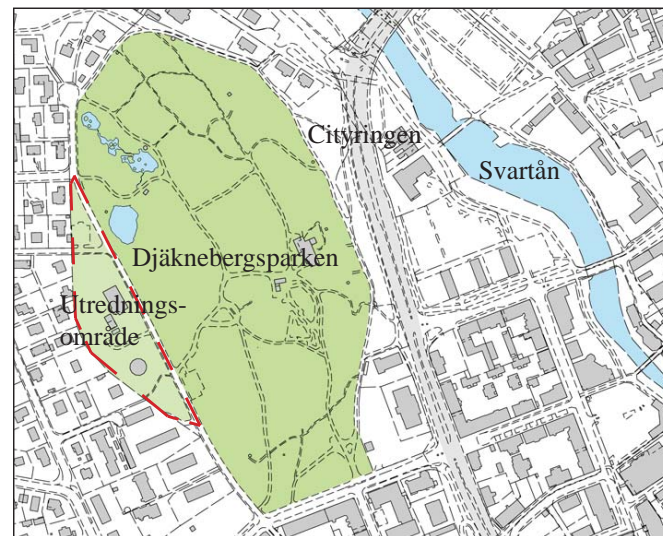
De delar av området som inte består av klippta gräsytor är av typisk svensk skogskaraktär. Somliga delar, framför allt de norra delarna har ett tätare buskskikt, andra är mer öppna p.g.a. berget. Undervegetationen består till största del av vildvuxet gräs och blåbärsris. I den västra delen av parkområdet finns rester av en mur som en gång i tiden utgjorde parkens yttre gräns. Trots att den delvis är raserad kan man ändå se murens sträckning och få en känsla av hur parken har växt sedan tiden den anlades.

Utredningsområdet

Förutsättningar

Utredningsområdet är 10 600m² stort, marken ägs och förvaltas av Västerås stad (Voigt, Åkerman, 2005). Arbetsområdet är en del av det större parkområdet Djäkneberget. Idag avgränsas de två delarna av Djäknebergsgatan. Utredningsområdet har ingen tydlig koppling till parken. Omkringliggande bebyggelse är varierande. Här finns både flerbostadshus och villor.

Groddjuren

I Djäknebergsparken finns ett dammsystem bestående av fyra sammanlänkade dammar. I dessa lever de fridlysta groddjuren vanlig groda och vanlig padda. Från den översta dammen vandrar groddjuren varje vår och höst på väg till och från sina övervintringsplatser i omgivningen. En av dessa övervintringsplatser är den gamla murgrunden till vattenborgen (typ av vattenreservoar) på utredningsområdet. Djäknebergsgatan som groddjuren måste ta sig över på väg till och från dammen utgör en stor risk.

Djäknebergsgatan

Gatan fungerar mest för till- och fråntransport till Djäknebergsparken och de flerbostadshus som ligger närmast. Gatan ansluter till tre mindre parkeringar och har också kantparkering på vissa ställen. Trafikbelastning är 800 bilar per årsmedeldygn varav 2 % utgör tung trafik (Voigt, Åkerman, 2005). Trafiken till och från parkförvaltningens förråd utgörs bl.a. av större fordon som traktorer och mindre lastbilar, dessa kan uppfattas som störande. Ena sidan av gatan har en fin rännstensdal av kullersten.

Topografi

Områdets läge, på toppen av berget ger både för- och nackdelar. Här finns goda utsiktsmöjligheter men området är relativt svårtillgängligt och berget begränsar områdets möjlighet att modularas på enkelt sätt.

Natur/ Vegetation

Området ligger på toppen av ett mindre berg och har därför mer eller mindre branter åt alla håll. Den starkaste branten finns längs med områdets västra sida ned mot villabebyggelsen. Här är vegetationen tät, till största del bestående av lövträd och sly. Den centrala delen av utredningsområde är öppen och plan. Den är idag inhägnad och rymmer parkförvaltningens förråd och upplagsytor. Under marken finns en av de gamla vattenreservoarerna och därför består områdets centrala och högst belägna del mest av igenfyllningsmaterial. Det inhägnade området saknar nästan helt befintlig vegetation, marken är täckt av grus. Skarpskytteklubbens lokal angränsar det inhägnade området. Byggnaden döljer den andra vattenreservoaren som idag utnyttjas som skjutbana under mark. Vattentornet står lite dolt i naturen på områdets södra del. Tornet omgärdas av berg i dagen, sly och högvuxna tallar. Den norra delen har en mer naturlig karaktär med mer lövträd och högvuxna buskar men också här finns vissa inslag av berg i dagen.

Parkering och den översta dammen i Djäknebergsparken, sett från utredningsområdet.

Platsbeskrivning

Nulägeskarta av utredningsområdet

Utredningsområdet

Vattensystemet - En allmän beskrivning

I och med industrialismens intrång i det svenska samhället ställdes allt högre krav på städerna. Industrier och järnvägen kom att bli viktiga faktorer för utveckling och de ställde en ökad efterfrågan på vatten (Ohlsson, Persson, 2004). Städerna växte och befolkningen med den. Människorna blev allt mer trångbudda och diverse sjukdomar och epidemier började spridas. Bränder var också vanligt förekommande, mest på grund av trähusbebyggelsen. Vatten kom att bli lösningen på många av städernas problem. För att kunna förse de växande städerna med vatten krävdes nya lösningar. Vattenverken fick sitt stora genombrott på 1860-talet. Vatten lagrades i låg- eller högvattenreservoarer. Lågvattenreservoaren låg vanligtvis vid vattenkällan medan högvattenreservoarer byggdes på städernas höghöjder. Där de naturliga höjderna inte räckte till byggde man vattentorn (Ohlsson, Persson, 2004). Pumphus anlades vid källorna och vattnet pumpades upp till högvattenreservoarerna. Genom självtryck kunde sedan vattnet transporteras ut i städerna (Olsfelt, 2004). Sveriges första vattentorn byggdes 1873 i Kristianstad (Ohlsson, Persson, 2004).

Eftersom vattentornen placerades högt i terrängen blev de automatiskt väl synliga i städerna (Ohlsson, Persson, 2004). Vattentorn kom att fungera som ett kännetecken för städernas tekniska framgång och utveckling. Tillsammans med järnväg och senare elektriciteten, var rinnande vatten något som var karaktäristiskt för en modern stad (Ohlsson, Persson, 2004). Tornens höga placeringar i städerna gjorde att de blev tydliga landmärken och identitetsbyggnader. Fram till 1950-talet hittas de flesta vattentorn relativt centralt. Det blev en prestigesak för arkitekter runt om i landet att rita vattentorn (Olsfelt, 2004). Ny modern teknik gör att det idag inte finns behov av vattentorn vilket har resulterat i att man på många håll låtit nya verksamheter flytta in i lokalerna.

Västerås gamla vattentorn.

Vattentornet och vattenborgen på Djäkneberget

1885 börjar man planera Västerås första vattensystem. Systemet inkluderar en högvattenreservoar, även kallad vattenborg, på Djäkneberget. Denna kom att kompletteras med ytterligare en reservoar på 1890-talet. Djäkneberget valdes p.g.a. dess naturliga höjdläge (Olsfelt, 2004). Reservoarerna sprängdes ner i marken till 3.5 meters djup och täcktes från början av tegelvalv. Den första reservoaren rymde 591 m³ vatten (Drakenberg, 1936). Det här vattensystemet användes under åren 1888-1907, därefter utnyttjades högvattenreservoarerna endast som reservanläggning fram till 1917. Systemet räckte då inte längre till i den växande staden. Områden som låg högre i terrängen började bebyggas och det blev nödvändigt att komplettera systemet med ett vattentorn för att kunna säkerställa stadens vattenförsörjning. Det kom att dröja ända till 1932 innan vattentornet på Djäkneberget byggdes (Olsfelt, 2004). Vattentornet ritades av Västerås stadsarkitekt Erik Hahr. När reservoarerna inte längre behövdes i vattensystemet kom man upp med nya användningsområden för de stora bassängerna. På 40-talet använde man den ena reservoaren som badbassäng (Olsfelt, 2004). Idag är dock bassängen igenfylld och för den ovetande syns inga spår av den gömda vattenborgen. Förråd har byggts på platsen och används av stadens parkförvaltning. Den andra reservoaren är överbyggd och lokalen används av Västerås frivilliga skarpskytteförening för skjutövningar. Endast en mur mot Djäknebergsgatan visar spår av att marken gömmer vattenreservoarerna.

Stilidealen som rådde då vattentornet byggdes var mestadels funktionalistiska. Vattentorn från perioden 1914-1945 är vanligen byggda som ett torn med en dold vattenbehållare. Ju mer funktionalismen tog över i samhället desto mer sparsmakade blev också vattentornen i sin utformning. Flera av tornen som är uppförda fram till 30-talet bär dock spår av tidigare stilar så som jugend och nationalromantik (Ohlsson, Persson, 2004). Arkitekturen på Västerås gamla vattentorn har influenser från den nationalromantiska stilen men är ändå mycket enkel och stram i sin utformning. Tornet är ca 30 meter högt och har form av en tolvsidig cylinder med ett plant altantak. De bärande pelarna är täckta av en stödmur i mörkt tegel. Varje plan har små fönster, symmetriskt placerade. Det är den mörka täckande muren och de små fönstren som ger vattentornet en nästintill borglik känsla vilket är mer nationalromantiskt än funktionalistiskt (Olsfelt, 2004). Tornet användes under andra världskriget som logemente. En luftvärnskanon installerades på taket. Idag finns vissa spår av den militära verksamheten bevarade genom väggmålningar i entréplanet samt krokar för kamouflagenät på taket. Kanonen är dock utbytt mot ett tiotal olika antenner och mindre master (Olsfelt, 2004).

Vy från de nedre dammarna i Djäknebergsparken.

Vattentornet har varit ämne för många diskussioner. Dess värde har bedömts i ett flertal rapporter.

- I Västerås kommuns bevarandeprogram från 1985 är vattentornet bedömt som en byggnad i kategori B (på en skala A-C). Bedömningen innebär: *"Byggnad av större kulturhistoriskt eller konstnärligt värde som inte får förvanskas vare sig genom arbeten på själva byggnaden eller genom bebyggelser i grannskapet."* I bevarandeprogrammet är också Djäkebergsparken nämnd. Man pekar på dess unika karaktär och vikten av att inte inkräkta på dess närmiljö med ny bebyggelse (Olsfelt, 2004).
- "Avtryck av den industriella utvecklingen" (1999) är en sammanställning över Västmanlands läns industrihistoria och pekar på flera ställen ut vattentornets betydelse för Västerås, både gällande dess estetiska som dess historiska betydelse. Motiveringen lyder: *"Byggnader av stort symboliskt värde, med representativ påkostad arkitektur och med väl synligt läge som dessutom tillhör stadens självklara riktmärken."* Vattentornet beskrivs också som, *"En symbol över stadens modernisering och ett representativt exempel på kommunala tekniska verk."* (Olsfelt, 2004)

1952 upprättades ett nytt större vattentorn i Västerås. Tornet är ritat av arkitekt Per Bohlin och är placerat utanför stadens centrala delar på området Skallberget (Ohlsson, Persson, 2004). Det är ändå det gamla vattentornet på Djäkneberget som är det karaktärsfulla i Västerås.

Kulturhistoriska värden

Både vattenborgen och vattentornet är viktiga samhälls- och industrihistoriska byggnadsminnen. De är symboler för Västerås tekniska utveckling. Att de ligger på samma plats och i den unika miljön på Djäkneberget förstärker bara dess position som en av Västerås mest historiskt värdefulla platser. Att vattentornet är ritat av Erik Hahr ger byggnaden än mer tyngd. Tornet har ett identitetsskapande värde för staden och fungerar som ett landmärke. Tillsammans med Domkyrkan och modernare byggnader som Stadshuset och Skrapan utgör Djäknebergets vattentorn stadens siluett (Olsfelt, 2004).

Bevarandet av vattenborgen/ reservoaren ger möjlighet att tydliggöra och visa på den process som vattenreservoarerna var en del av. Detta kan fungera som ett pedagogiskt hjälpmedel för att visa på Västerås historia (Olsfelt, 2004).

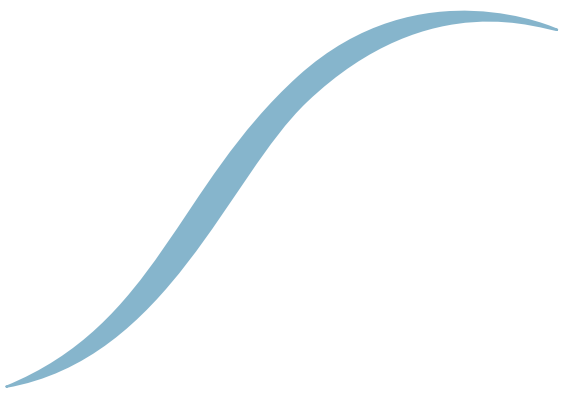
Fönsterhål i vattentornet

Del av muren till vattenborgen

Vattentornet är ett tydligt landmärke i Västerås, här sticker det upp bakom Djäkneberget, sett från Cityringen.

Groddjuren

I Djäknebergsparken lever de fridlysta groddjuren vanlig groda och vanlig padda. Arterna är fridlysta i hela landet enligt miljöbalken. Växter och djur kan fridlysas då det finns risk för att arten kommer att försvinna. Arterna kan vara hotade eller sällsynta, vanligtvis som en följd av att deras livsmiljöer, ofta våtmarker och småvatten, har förändrats eller försvunnit helt. Skyddet innebär att det är förbjudet att döda, skada, fånga eller på annat sätt insamla vilt levande exemplar av arten. Det är också förbjudet att ta bort eller skada dessa arters ägg, rom, larver eller bo. Trots skyddet finns undantag gällande vanlig groda och vanlig padda. Det är tillåtet att ta upp groddjuren så länge du inte flyttar dem från platsen. Men du måste så snart som möjligt sätta tillbaka dem på den plats du fångade dem. Du får också samla in rom och yngel från dessa arter i begränsad omfattning och förvara dem för studier av utvecklingen. När ynglen har utvecklats till vuxna djur ska du snarast sätta tillbaka dem på den plats som de

samlades in på. Du måste ansöka om dispens hos Länsstyrelsen om du vill samla in grodor eller kräldjur för din forskning eller av något annat skäl (Naturvårdsverket, 21.5.2008). Västerås kommun uppmanar dock besökare på Djäkneberget att inte ta upp och flytta groddjuren eller röra och samla in deras rom och/eller yngel.

Vanlig groda (*Rana temporaria*) är vanligt förekommande i hela landet med vissa undantag som östra Blekinge, Småland, Gotland och Öland. Arten håller till i ganska begränsade områden med närhet till mindre vattensamlingar (Natur Rutan, 13.2.2008). Vanlig padda (*Bufo bufo*) är också den vanlig i Sverige, undantagsvis i fjälltrakterna. Arternas sätt att leva är snarlika. De övervintrar nedgrävda och vaknar upp i omkring april-juni och tar sig till en vattensamling för att para sig. Vanlig padda kan ta sig upp till två kilometer och återvänder alltid till samma vatten där den själv föddes. Groddjuren lever

ständig under hot. Om lekvatten tas bort kan lokala populationer försvinna helt. Hårdgjorda ytor minskar möjligheten för groddjuren att överleva. Bilvägar är en av de största dödsorsakerna, därför har tunnlar börjat grävas för att underlätta djurens passager (Naturhistoriska riksmuseet, 13.2.2008). Mycket tyder på att fler groddjursarter lever på Djäkneberget. Troligtvis den mindre vattensalamandern liksom den större vattensalamandern som dessutom är rödlistad (Voigt, Åkerman, 2005).

Utredningsområdet på Djäkneberget har länge varit utsatt för ett hårt exploateringsstryck och som en följd av det har diverse utredningar gjorts. Bland annat en inventering gällande grodarterna som lever i parken och dess omnejd. Då grönområdet har fått vara orört i nära hundra år har grodorna kunnat leva och övervintra här. Den igenfyllda vattenborgen och dess stödmurar har visat sig vara utmärkta övervintringsplatser

för groddjuren. Man uppskattar att hälften av groddjurspopulationen övervintrar i vattenborgen och i intilliggande trädgårdar. Att ha groddjuren levande så pass centralt i en stad anses vara unikt. Om man förändrar deras livsmiljö riskerar man en stor förlust av antal överlevande groddjur då de är mycket känsliga för förändringar (Voigt, Åkerman, 2005).

Djäknebergsgatan ses som ett av de största problemen för groddjurens trygghet. När de ska ta sig från sina övervintringsplatser i stenmurarna runt vattenborgen till den övre dammen i parken för att para sig måste de passera gatan. I år har kommunen provat att stänga av en sträcka på ca 60meter där man anser att de flesta groddjuren passerar under den mest intensiva parningsperioden. Försöket har inte resulterat i några större protester från allmänheten utan snarare välkomnats. Många nyfikna besökare samlas runt platsen för att få sig en glimt av grodvandringen och parningsleken i dammen.

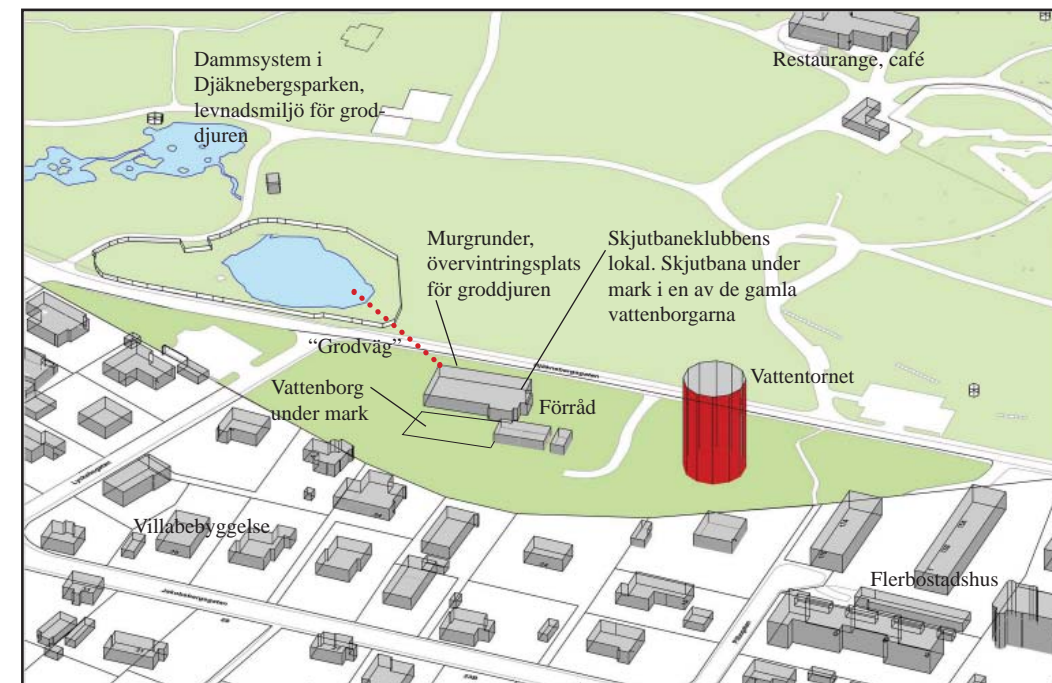

Vägskylt längs med Djäknebergsgatan.

En av dammarna i Djäknebergsparken, levnadsmiljö för groddjuren.

Vy från sydväst

En park i staden

Parkens uppkomst i Sverige

I de tidiga stadsbildningarna, d.v.s. före 1800-talet var det svårt att skilja på stad och landsbygd. Behov av planerade, gröna utomhusmiljöer fanns knappast, i alla fall inte bland de lägre, arbetande samhällsklasserna. De utnyttjade naturen och allt den kan ge till fullo och i första hand för nytta. Det var först då industrialismen fick sitt stora genombrott under mitten och slutet av 1800-talet som det riktiga behovet av gröna utomhusmiljöer i städerna kom. Den nu växande ekonomin och en ökad medvetenhet och behov av att förbättra hygien i städerna var viktiga och bidragande faktorer för parkutvecklingen. 1800-talets stadsplanedoktriner och byggnadsstadgan från 1874 sägs också ha haft en avgörande betydelse för den offentliga parkens framväxt (Nolin, 1999).

Fenomenet ”park”, d.v.s. att ta in naturen i staden var vid denna tidpunkt redan etablerat i Europas större städer och nu stod Sverige på tur. Det finns olika teorier om vilket land eller stad som stod

som förebild för de svenska parkerna. Vissa menar att Buttes Chaumont i Paris var mönsterparken, andra pekar på Central Park i New York. I allmänhet tas dock England och Tyskland fram som de mest inflytelserika länderna gällande parketableringen i Sverige (Nolin, 1999). England låg långt fram i parkutvecklingen och deras typiska landskapspark, också kallad engelsk park, har anor från 1700-talet och satte nu stilidealen i hela Europa (Terra Scaniae, 21.2.2008). Trots att parker i Sverige började anläggas för att skapa bättre levnadsmiljöer för den allt mer trångbebodda befolkningen var de första parkerna ändå mest till för de finare samhällsklasserna. Stadsparker gjordes för att de skulle kunna flanera och visa upp sig för varandra. De innehöll ofta ett café och restaurang och det var vanligt att man betalade entré för att komma in. Ju mer industrisamhället utvecklades desto mer insåg man dock det växande behovet hos arbetare att få komma ut i friska luften. Det första steget mot allmänna parker togs

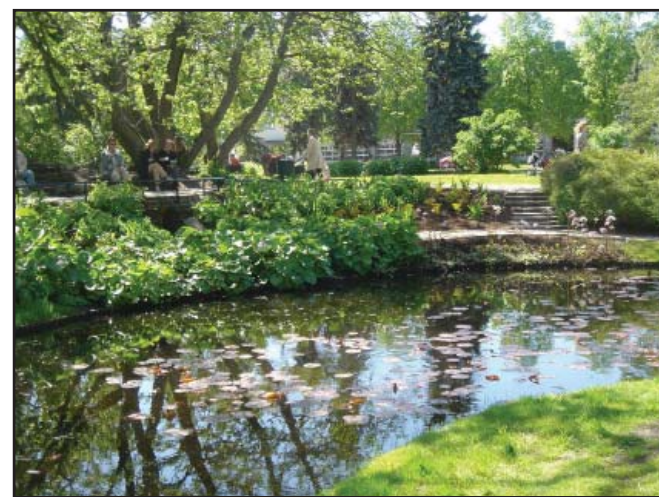
i Malmö av arbetarrörelsen. De etablerade 1891 Sveriges första Folkets Park, ett vinnande koncept som snabbt spreds runt om i landet. I och med detta började också stadsparkerna att förändras och bli mer folkliga (Terra Scaniae, 21.2.2008). Stadsparkerna kom nu att bli viktiga mötesplatser och var fulla av aktivitet för både barn och vuxna (Lindvall o Myrman, 2001). Mindre städer och byar hade inte den ekonomiska möjligheten att anlägga parker. De började istället göra enkla blomsterplanteringar som oftast placerades vid järnvägsstationen (Terra Scaniae, 21.2.2008). Parkerna hade nu kommit för att stanna och idag ser befolkningen det som en självklarhet, nästintill en rättighet att ha grönytor i staden och fram för allt, nära bostaden. Parkerna har inte längre samma samhällsnyttiga funktion men de fungerar fortfarande bra som samlingsplatser och andhål i stadsmiljöer. Människor värnar om boendenära natur och det blir ofta debatt när kommuner runt om i landet vill ta bort eller minska grönytor.

Det finns många beteckningar och med det en mängd definitioner av en park. Offentlig park, stadspark, allmän park eller grönområde är några exempel på hur man kan benämna en ”bit natur” i staden. I det här arbetet väljer jag att förhålla mig till Catharina Nolins definition av offentlig park (s. 26):

’...en park anlagd och öppen för alla människor boende i samhället. Den kan ha anlagts av en offentlig förvaltning och bekostas med offentliga medel, t.ex. inom ramen för en stads budget. Det kan även ha skett med hjälp av privata medel och på initiativ av en privatperson eller av en förening, det väsentliga i sammanhanget är de tilltänkta brukarna - allmänheten.’

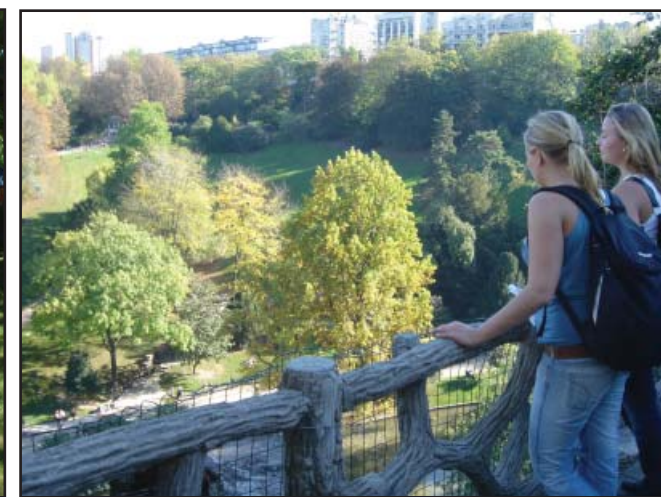
Ny park i upprustningsprojekt, Köpenhamn

Stadsparken, Uppsala

Stadsparken, Uppsala

Buttes Chaumont, Paris

Djäknebergsparken representerar en av de tidigast anlagda naturparkerna i landet (Nolin, 1999). Det finns klara kopplingar till rådande stilideal på 1800-talet, framför allt från den engelska romantiska parken. Parkens grundform är tydligt organiskt romantisk. Den är uppbyggd av slingrande gångsystem som alla leder besökaren till målpunkter och vackra utblickar på vägen. Målpunkterna är framför allt de paviljonger (även kallade holkar och fluster) som Lidman strategiskt placerat ut i parken. Paviljongerna ligger inbäddade i grönskan och oftast på en naturlig höjd för att få den bästa utsikten, både i parken och ut över Västerås. Inslag av vattenspeglar fanns redan på Lidmans tid, vilket också är något som går hand i hand med den engelska, romantiska parken.

*Djäkneberget, Västerås.
En av de karaktäristiska paviljongerna på berget.*

Vad är en bra park?

Alla typer av grönområden är föränderliga, de nyskapas, görs om och flyttas. Städernas gröna delar är kanske de enklaste elementen att förnya och förändra. Genom att göra det kan man samtidigt höja kvaliteten i den stadsdel eller det kvarter där grönytan är placerad (Jonsson, Lindahl, 2004). Grönytor i en stad kan vara av vitt skilda slag. De kan utgöras av stora vildvuxna naturområden som ofta är lokaliserade i städernas utkanter, eller mindre, tuktade stadsparkar med en mer ordnad karaktär och krav på högre skötselnivån. Följande diskussion gäller den offentliga parken definierad i avsnittet ovan.

Parker är populära inslag i städer. Det finns otaliga beskrivningar om hur gröna oaser i städer bidrar till ökad livskvalitet. Inte bara som uppskattade andhål i allt det hårdgjorda utan också rent vetenskapliga beskrivningar om hur träden hjälper till att skapa bättre luftmiljö, de reducerar avgaser och bidrar till renare luft, dämpar ljud och främjar ett behagligare lokalklimat. Människor prioriterar närhet till parker då de väljer bostad, liksom att ha utsikt över dessa. När invånare ska beskriva sin stad och närmiljö är vanligtvis de gröna inslagen något som enbart beskrivs som positivt. Det kan

gälla en bostadsgård med växtlighet, ett stort träd utanför fönstret eller lite vild natur nära hemmet där barnen kan leka (Berglund, Jergeby, 1998). Den psykiska hälsan påverkas positivt av att se och vara i en "mjuk" miljö. Berglund och Jergeby (1998) har i diverse undersökningar tagit fram vad det är som lockar människor att gå ut och vistas i offentliga rum. Västerås är en av de städer där undersökningarna har gjorts och den vanligaste orsaken till att bruka utemiljön visade sig vara nyttobehovet, d.v.s. att man kombinerar ett måste med att vistas i det offentliga rummet. Om man bortser från detta läggs upplevelsevärde fram som viktigt. Platsen ska erbjuda någon form av upplevelse. Upplevelsen kan vara av vitt skild karaktär men skönhetsupplevelsen lyfts fram som mest avgörande. Faktorer som tillgänglighet, rikligt med sittplatser och folkliv är också högt värderade. Äldre personer prioriterar lugn, rofylldhet och möjlighet att kunna motionera i naturmiljö. I undersökningen frågade man Västerås invånare och planerare (det vill säga, arkitekter och landskapsarkitekter) om deras favoritplats i staden. På första plats i båda grupperna kom Djäkneberget.

Parker ska vara vackra att titta på men lika viktigt är att de känns trygga och är lättillgängliga för alla. Detaljrika parker kräver mycket skötsel vilket vanligtvis är ett problem för kommunerna. Populära parker utsätts dessutom för ett relativt högt slitage vilket också resulterar i mer skötsel och underhåll. Hur mycket städer ska satsa på utemiljön och framför allt på den levande, växande utemiljön är alltid ett svårt ställningstagande. Det finns ingen mening med att uppföra nya parker om det inte finns möjlighet att sköta och underhålla de. Man kan också vända på det och fråga sig om det är motiverande att sköta om parker som inte har en genomtänkt och bra design (Jonsson, Lindahl, 2004).

Faktorer som skapar bra offentliga parker är variation och mångfald (Berglund, Jergeby, 1998). I en parktät stad som Västerås behöver inte varje park ha rik mångfald och stor variation av aktiviteter. De offentliga parkerna bör komplettera varandra och tillsammans erbjuda invånare och besökare ett varierat utbud av upplevelser.

Goda Exempel

Parc de Bercy, Paris
Stiliserad björkskog. Ett försök att skapa en naturlig känsla och karaktär på ett mycket ordnat vis och med ett fåtal växtarter.

Exchange Square, Manchester
Människor lockar människor, en central samlingsplats i staden. Vilda björkar ger platsen skugga, liv och ett bättre lokalklimat.

Cathedral Gardens, Manchester
Detaljrikedom i vattenspel.

Riem Park, München
Ett tydligt tema ger karaktär och identitet. Det höga prydnadsgräset skapar här volym och en känsla av rum i det flacka landskapet (Foto; Sanna Ahrens).

Riem Park, München
En mix av olika aktiviteter skapar mångfald och lockar olika typ av människor (Foto; Sanna Ahrens).

Parc de La Vilette, Paris
Oväntade objekt i parkmiljö väcker nyfikenhet och lockar till lek.

Analys

- s. 17 SWOT analys
- s. 18 Analysmedod enligt Kevin Lynch
- s. 19 Entréer, Stråk, Knut- & Målpunkter
- s. 20 Landmärken, Gränser, Barriärer & Områden
- s. 21 Utblickar & Siktlinjer
- s. 22 Klimatförhållanden
- s. 23 Brukarvärdesanalys - Västerås centrala parker
- s. 28 Sammanfattande analys

SWOT- Analys

Styrkor

- Närhet till Djäknebergsparken och genom det mycket människor som rör sig i området.
- Karaktärsfulla element på området, dvs. vattentornet och vattenborgarna
- En plats med både industri- och samhällshistoria.
- Högt belägen plats i staden med fina utblickar.

Svagheter

- Svårtillgänglig terräng med mycket stora stenblock och berg i dagen.
- Skarpskytteklubbens lokal är ganska dominerande på området och skärmar av den visuella kontakten mellan utredningsområdets centrala del och Djäknebergsparken.
- Djäknebergsgatan delar av utredningsområdet med den befintliga parken.

Möjligheter

- Utnyttja de befintliga, starka elementen på platsen, dvs. vattentornet och vattenborgen.
- Förstärka vattentornets status som landmärke i Västerås.
- Ge Västerås ytterligare värden i dess offentliga parker.
- Ge platsen en ny attraktion/målpunkt som lockar besökaren till den nya parkdelen.
- Minska Djäknebergsgatans barriäreffekt och istället integrera den i parken.
- Skapa bättre levnadsvillkor för groddjuren som lever i området.

Hot

- Genom nyexploatering förstöra eller försämra livsviktiga levnadsmiljöer för groddjuren.
- Att den nya parken inte lockar besökare, utan att de nöjer sig med att utnyttja de faciliteter som befintliga Djäknebergsparken har att erbjuda.
- Inkräkta på de privata villorna på gränsen till parken.

Området sett från Djäknebergsparken. Djäknebergsgatan i framkant, skarpskytteklubbens lokal syns till höger i bilden och där bakom skymtar parkförvaltningens förråd. Vattentornets fot till vänster.

Analysmetod enligt Kevin Lynch

Hur upplever man en plats? Kevin Lynch, analysens upphovsman menar att man kan göra användbara och bra analyskartor över hur människor upplever den fysiska miljön genom att använda och utgå från enkla begrepp som stråk, knutpunkter, landmärken, gränser och målpunkter (Edberg, 1975). De olika begreppen förklaras mer detaljerat i separata stycken här intill. Lynch-analysen är mycket flexibel och kan enkelt anpassas till olika typ av områden och i olika situationer. Det kan gälla en hel stad eller en stadsdel, liksom mindre platsbildningar som torg och parker. Resultaten av analysen används sedan för att på ett genomtänkt och medvetet sätt planera utredningsområdet i fråga på bästa sätt (Schibbye, Pålstam, 2001). Analysen görs genom platsbesök där man utgår från de förbestämda begreppen. Positiva och negativa upplevelser och intryck i varje kategori noteras på ett kartunderlag av området, gärna i form av symboler och linjer som representerar de olika begreppen man utgått från. På detta vis får man en tydlig och enkel bild av vad det är som människan uppfattar som styrkor respektive svagheter på en plats.

Lynch-analysen är en bra grundanalys i gestaltungsprocessen. Genom att förhålla sig till de kategorier Lynch har valt ut i sin metod sammanfattar man de grundläggande delarna för ett område eller en plats. Med fördel kompletteras analysen med andra analysmetoder som behandlar andra delar av upplevelsen på platsen.

Stråk

Fungerar som leder i staden och kan vara stora vägar, gator, mindre stigar och vattenleder. Stråken är ofta de element i en miljö som styr människors rörelse och det mesta i staden relaterar till dessa. Viktiga funktioner placeras ofta längs med stadens huvudstråk. Ett tydligt stråk definierar en riktning och innehåller punkter för identifiering, så som avvikande byggnader, platsbildningar eller mindre utsmyckningar som konstverk eller planteringar, också kallade landmärken eller knutpunkter. Stråk upplevs olika beroende på hur människan rör sig där i. Hastigheten man rör sig i avgör hur mycket du hinner uppfatta av omgivningen. En faktor som är avgörande för rörelsen är därför topografin (Edberg, 1975). Upplevelsevärde är betydligt högre då man promenerar i en kuperad terräng än då man sitter i en bil på motorvägen.

Hur upplever man en plats?

Gränser/ Barriärer

Gränser i ett område kan ha olika betydelse för upplevelsen. Det kan vara en gräns till ett annat område eller en annan del i samma område. En gräns kan ses som ett positivt element, t.ex. en strandlinje, men också och kanske vanligare som ett hinder, en barriär. En barriär är något som hindrar människans rörelse från punkt A till punkt B. Barriärer utgörs vanligtvis av vägar, järnvägar, murar eller svårtillgänglig terräng liksom vatten. Barriärer kan vara fysiska eller visuella. Något som hindrar utblicken, vyn från en plats kan upplevas avgränsande och blockera känslan av öppenhet.

Landmärken

Landmärken utgörs av referensobjekt som är lätta att se, identifiera och känna igen. Det kan till exempel vara en byggnad, en plats eller ett konstverk. Landmärken sticker ofta ut från sin omgivning på något vis och är bra orienteringspunkter i städer. Stora landmärken kan fungera för en hel stads orientering medan mindre objekt kan ha stor betydelse i områden eller längs ett stråk (Edberg, 1975).

Områden

Områden definieras genom att ha samma karaktär och/eller en enhetlig känsla. Användning och aktivitet kan vara faktorer som får ett område att kännas som en helhet. Områden kan vara av varierande storlek och utgöras av hela stadsdelar med dess sociala förhållanden liksom mindre platsbildningar. Områden kan också definieras av platsen topografi (Edberg, 1975).

Knut- och Målpunkter

Platser dit man går eller samlingspunkter i staden kan kallas knut- eller målpunkter. Dessa utgörs vanligen av platser där man av olika anledningar uppehåller sig en längre tid eller har anledning att gå till. Det kan vara torg, bussterminaler och järnvägsstationer liksom ett café eller en matbutik.

Entréer, Stråk , Knut- & Målpunkter

- Entréer

Området är mest tillgängligt från Djäknebergsgatan, men det finns goda möjligheter att skapa bra entréer även norr och söder om parken.

- Knut- och Målpunkter

- Stråk

Det är dåligt med befintliga stråk inom utredningsområdet p.g.a. av att det idag är relativt otillgängligt och vissa delar som också är avstängda för allmänheten. Stråk söder om vattentornet finns en genväg från Djäknebergsgatan till bostadsområdet i väst, vilken utnyttjas frekvent av gående. Man kan också se spår i terrängen av upptrampade stigar vilket tyder på att folk vill ta sig genom området. I övrigt är det Djäknebergsgatan som står för den största rörelsen. För att knyta an till Lynch teorier om stråkens betydelse och hur man hinner uppfatta dessa är området på Djäkneberget ett bra exempel eftersom det ligger i en ganska kuperad terräng vilket automatiskt bidrar till ett lugnare tempo och mer tid att uppleva omgivningen på (Edberg, 1975).

Många vill ta sig från parkeringen in i parken. Ingen naturlig passage finns.

Genväg mellan bostadsområde och park.

1:1000

Landmärken, Gränser, Barriärer & Områden

- Landmärken

Gamla vattentornet är ett tydligt landmärke, inte bara på Djäkneberget utan i hela Västerås. Tornet är väl synligt från många håll i staden och ett bra referens- och orienteringsobjekt.

- Gränser & Barriärer

Tydliga gränser för det aktuella området är framför allt branten mot villabebyggelsen i väst och Djäknebergsgatan i öst. Dessa gränser kan också ses som tydliga barriärer. Branten mot bostadsbebyggelsen är ett verkligt hinder för besökaren medan gatan är mer av en bromskloss för flödet. I Djäknebergsparken finns flera dammar. En av de ligger nära Djäknebergsgatan och är väl synlig från den nya delen. Dammen och dess närmsta omgivning är inhägnad vilket upplevs som en visuell barriär och bidrar till en förstärkt känsla av uppdelning på området. Parkförvaltningens inhägnad hindrar allmänhetens rörelse och är i sig en barriär.

- Områden

Djäkneberget ses och upplevs som ett område i sig. Pga Djäknebergsgatan hamnar det aktuella utredningsområdet lite "utanför" själva Djäkneberget och kan därför kännas som en egen del. Inom området kan mindre delar identifieras. Den inhägnade delen som utnyttjas av teknik- och idrottsförvaltningen kan upplevas som ett avgränsat och eget område, mest pga det höga staketet som skärmar av området. Ytorna i norr och söder känns också lite som egna, avgränsade delar. Den norra delen används som parkering och den södra delen är mer av ett gränsområde mellan flerbostadshusen och Djäknebergsparken.

1:1000

Utblickar & Siktlinjer

Området ligger lite bakom den befintliga parken men här finns goda möjligheter till att erbjuda en av stadens bästa utsiktsplatser, speciellt om man utnyttjar det gamla vattentornet till fullo. Idag är utblickarna mest gynnsamma mot väst eftersom den delen ligger mycket lägre än parken, men här finns mest villabebyggelse att blick ut över vilket inte är så attraktivt. Berghällarna runt vattentornet har desto bättre utsiktsmöjligheter. Det krävs dock en hel del gallring bland sly och uppvuxna träd för att skapa en bättre utsikt.

Vy över dammarna i Djäknebergsparken

Fin vy mot vattentornet på höjden

Utblick-Djäknebergsparken

Utblick över bebyggelsen

Utblick över staden

Fin vy från höjden ut över Djäkneberget, en av de karaktäristiska holkarna i blickfånget.

1:1000

Klimatförhållanden

Den centrala delen av området består idag till stor del av igenfyllnadsmaterial och det finns lite befintlig vegetation på platsen. Eftersom platsen är så pass öppen är här god solinstrålning.

Nordanvindar

Byggnaden bidrar till att ge den centrala delen av området lä och skydd.

Lä-sida

God solinstrålning

Söderläge slänt

1:1000

Brukarvärdesanalys

- Västerås centrala parker

Västerås har ett rikt utbud av offentliga parker i de centrala delarna. Mycket tidigt i historien anlades tre stora parker i staden vilket anses vara många, till och med jämfört med Stockholm. Vasaparken vid Västerås slott har anor från 1600-talet då den fungerade som Kungsträdgård och hörde till slottet och Gustav Vasa. Parken blev utnämnd offentlig park under tidigt 1860-tal. Vid samma tidpunkt som Vasaparken öppnades för allmänheten började Sam Lidmans arbete på Djäkneberget vilket resulterade i stadens andra offentliga park. Strax därefter tillkom också Sundiska parken, belägen utmed Svartån i centrala Västerås. Sundiska parken lever kvar idag men kallas numera Stadsparken. Västerås ansågs vara en stad som satsade på parketablering. Det goda samarbetet mellan stadens beslutsfattare och privatpersoner hade stor betydelse för detta och var också en bidragande faktor som gjorde det möjligt att anlägga och sköta parkerna (Nolin, 1999).

Dagens parker erbjuder invånare och besökare olika typ av upplevelser. Det finns vissa svårigheter med att anlägga en ny park i en stad med så pass god tillgång på parker som Västerås. Viktigt är då att först ta reda på vad som redan erbjuds i de befintliga parkerna. Detta kan göras på flera sätt. Den här analysen utgår från Stockholm stads Sociotopkarta med tillhörande brukarvärdesanalys. Analysmetoden gör det möjligt att på ett enkelt sätt få en bild av hur parkerna fungerar ur ett användarperspektiv (brukarperspektiv). Analysen beskrivs i Sociotophandboken och belyser hur stockholmarna använder sina utemiljöer. Utemiljöer definieras som parker, större naturområden, torg och kajer, det vill säga alla typer av offentliga platser utomhus som Stockholm erbjuder. Undersökningarna visar att parker och naturområden utnyttjas mest av barn- och ungdomsgrupper, familjer och pensionärer. Samma undersökning visar också att utemiljöer används mer ju fler värden som finns däri. Andra

faktorer som visat sig vara avgörande för om stadens invånare brukar sina parker eller ej är tillgängligheten dit och huruvida de upplevs som trygga att vistas i (Stähle, 2003).

I Stockholms brukarvärdesanalys använder man noga utvalda värdebegrepp för att kategorisera de allmänna platserna. Dessa värdebegrepp har tagits fram genom intervjuer, enkätundersökningar och fokusgrupper med boende i utvalda områden. Fyra huvudfrågor användes för att rama in upplevelsen (Stähle, 2003).

- Vilken är din favoritplats?
- Vilka kvaliteter har den?
- Vilka brister har den?
- Hur är tillgängligheten till platsen?

Resultaten har granskats, observerats och värderats av diverse experter. Viktigt har varit att avgränsa vida begrepp och göra de användbara för framtida och vitt skilda arbeten. Värdesbegreppen har delats in i några huvudkategorier. Varje huvudkategori innehåller underrubriker vilka kan variera från fall till fall.

Huvudkategori (ex. på underrubrik)

- Fysisk aktivitet (bollspel, promenad)
- Social aktivitet (folkliiv, ro)
- Vatten (bad, vattenkontakt)
- Skönhet (kulturmiljö, utsikt)
- Natur (grön oas, vild natur)
- Lek (lekplatser, naturlek)
-

Trots att undersökningen är specifikt framtagen för Stockholm är den mycket användbar för andra städer. Viktigt att tänka på är dock att människor har olika värdebegrepp på olika platser i landet eller i olika delar av en stad. Människan påverkas både socialt, kulturellt och geografiskt vilket resulterar i att man värderar värden olika på olika platser. Stockholms detaljrika grundarbete är dock en bra grund att stå på för andra städer runt om i landet (Stähle, 2003).

Brukarvärdesanalysen som följer gäller Västerås centrala parker. Den är gjord med utgångspunkt i den genomförda analysen för Stockholm. Brukarvärdena har valts ut från Stockholms brukarvärdesanalys för att passa Västerås centrala parker och syftet med analysen, att komma fram till vilka värden som saknas i Västerås centrala parkutbudet idag. Värden definieras här som värden med kvaliteter för upplevelser, aktivitetsmöjligheter och attraktioner som besökaren kan uppfatta som ett positivt och värdefullt inslag på platsen. Vilka värden varje park har fått i analysen är ett resultat av flertal platsbesök, spontana frågor till besökare, egna värderingar och iakttagelser. Värdefulla kunskaper från tidigare skötselarbete i parkerna har också vägts in i analysarbetet.

Följande värden från Stockholms brukarvärdesanalys har valts ut för att kunna göra en enkel och översiktlig sammanfattning av Västerås centralt belägna parkers brukarvärden.

Fysisk aktivitet

- Promenadstråk
- Motionsspår: Del av längre sammanhängande stråk för löpning, cykling och skidåkning.
- Bollek: Kräver mindre öppna gräs- eller grusytor.
- Vinteraktivitet; Backe som vintertid kan användas för pulkaåkning. Fruset vatten eller isbelagd plan för skridskoåkning.

Social aktivitet

- Rofyllighet: En lugn plats som erbjuder möjlighet till viss avskildhet.
- Folkliiv/Samlingsplats: Attraktiv plats som lockar människor i olika åldrar.
- Nattliiv: Park som kvälls- och/eller nattid används som samlingsplats.
- Evenemang: Ytor där det är möjligt att

anordna offentliga tillställningar och evenemang.

- Picknick: Samlingsplats i gynnsamma lägen.
- Uteservering/Kiosk: Café eller restaurang. Tillfällig eller säsongsberoende kiosk.
- Vetenskap: Information eller installation som kan fungera pedagogiskt och informativt.

Vatten

- Vattenkontakt: Damm, vattenspegel, fontän eller sjöutsikt.

Skönhet

- Utsikt: Höjder, stränder eller vidder.
- Blomprakt: Perennplanteringar, sommarblommor och/eller lökväxter.
- Kultur/Offentlig konst: Möjlighet till kulturell upplevelse genom konstverk eller kulturell aktivitet på offentlig plats.
- Historia: Där platsens historiska ursprung är tydligt eller förklarar.

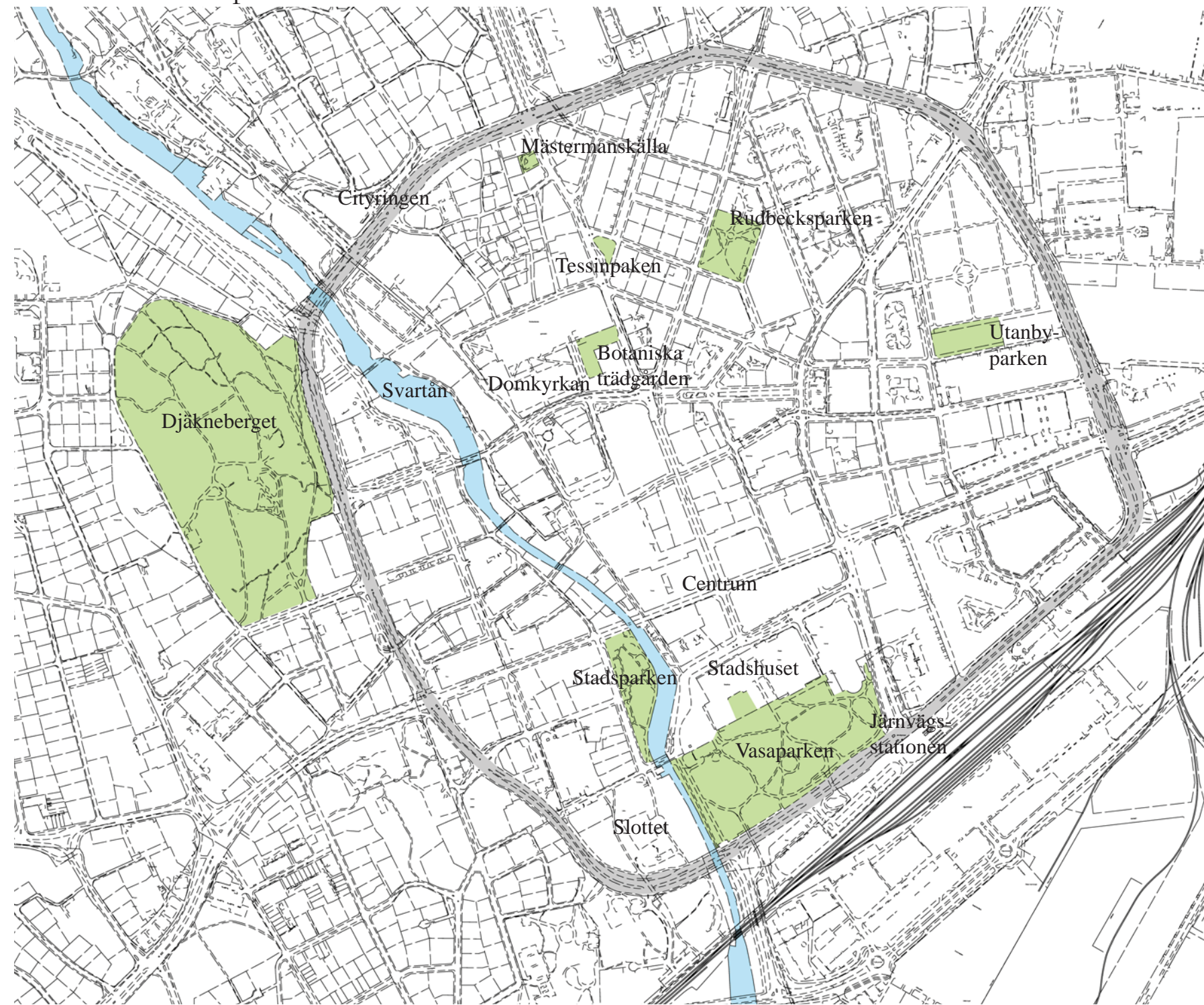
Natur

- Naturupplevelse: Park i naturlika områden.

Lek

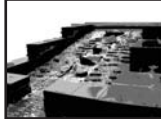

- Naturlek: Där parkens innehåll lockar till spontan lek trots avsaknad av fast lekutrustning.
- Ordna lek/ Lekplats: Tillgänglighetsanpassad plats med fast lekutrustning.
- Vattenlek

Översiktskarta - Västerås centrala parker

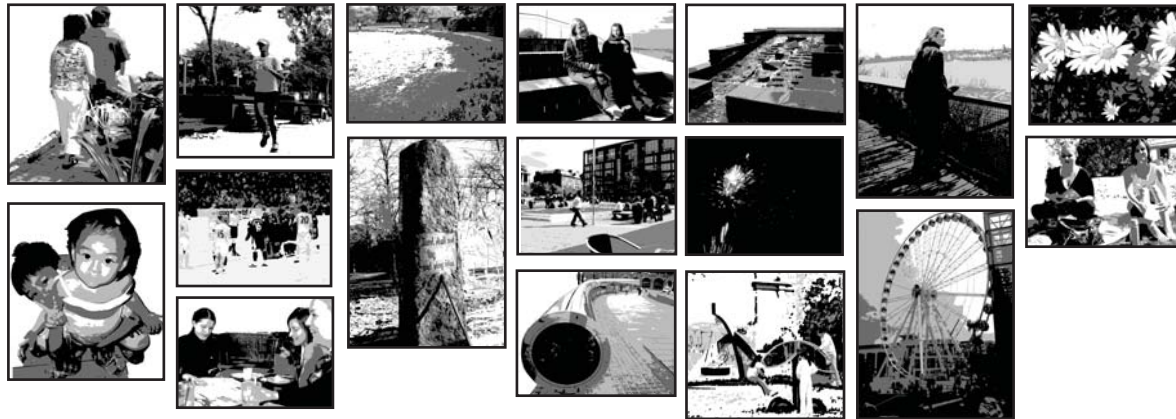
Som geografisk avgänsning i brukarvärdesanalysen har cityringen valts, en trafikled som ringar in Västerås centrala delar.

Brukarvärden

	Rofyllighet		Bollek
	Vattenkontakt		Motionsspår
	Blomprakt		Promenadstråk
	Kultur/ Offentlig konst		Nattliv
	Folkliv/ Samlingsplats		Naturupplevelse
	Historia		Utsikt
	Vetenskap		Evenemang
	Picknick		Vinteraktivitet
	Ordnad lek/ Lekplats		Uteservering/ Kiosk
	Naturlek		
	Vattenlek		

Djäknebergsparken

Parken har ett stort utbud av aktiviteter. Här finns bl.a. minigolfbana, dansbana och en tillgänglighetsanpassad lekplats. På den öppna ytan firas högtider som Valborg och Midsommar. Hela parkområdet är utsmyckat med hundratals inskriptioner i berg och sten.

Vasaparken

Konstmuseet erbjuder en säsongsberoende uteservering i parken. Här finns ett stort utbud av offentlig konst, bl.a. Gustav Vasas byst av C.B Qvarnström, 'Borgarna' av Olle Aldrin och 'Dåarna' av Sture Collins.

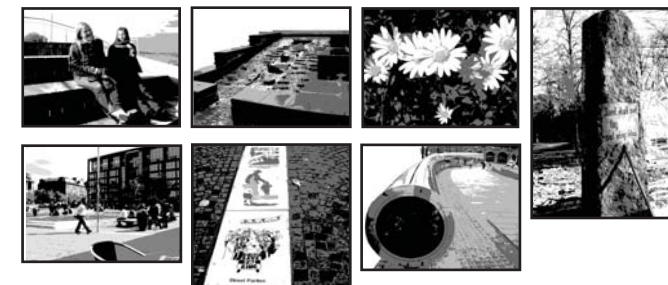

Foto; V-ås Kommun

Botaniska trädgården

I parken finns ett flertal konstverk, bl.a. 'Morgonbad' av Anders Zorn. Dags- och skolgrupper använder parken i undervisningsyfte, det finns även gott om informationsskyltar. Gymnasieelever brukar parken som "skolgård".

Stadsparken

Parken har direktkontakt med Svartån vilket ger fina utblickar över vattnet liksom mot staden.

Foto; V-ås Kommun

Rudbecksparken

Parkens läge bland flerbostadshus gör den till en mycket populär samlingsplats.

Utanbyparken

Parken är utformad för att erbjuda en rik parkupplevelse även för de med nedsatta funktioner. Bl.a. genom en tillgänglighetsanpassad lekplats med speciellt designade föremål som går att ta och känna på, rikligt med doftande träd, buskar och perenner samt en vattenlek.

Tessinparken

En fickpark vid en av centrums genomfartsgator. Här finns statyn 'Eve' av Carl Eld.

Mästermanskälla

Rester av den gamla källan, Mästermans källa, finns i parken.

Utvärdering

Olika brukarvärden bör finnas tillgängliga inom vissa avstånd. Platser för lek och rofylldhet bör finnas nära bostaden medan motionsspår, restauranger eller mer ordande aktiviteter kan finnas på ett längre avstånd och ändå ses som ett värde för den boende (Brunge, 2006).

Eftersom utredningsområdet föreslås sammanfogas och bli en förlängning av den befintliga Djäknebergsparken kan man inte ge den nya delen alla de grundläggande värden som ses som ”obligatoriska” i parker. Ställningstaganden måste tas, bl.a. huruvida en ny lekplats verkligen behövs så nära den mycket fina och välutrustade som redan finns. Här följer en utvärdering av brukarvärdesanalysen där de värden som uppskattas vara minst representerade i Västerås centralt belägna parker redovisas.

Stor brist på...

- Vinteraktiviteter

En viktig aspekt i gestaltning av offentliga parker är att inkludera den tiden av året som inte innehåller sol, värme och grönt gräs. I ett land som Sverige är detta extra viktigt då vi statistiskt sätt har fler månader om året som vi p.g.a. klimatet inte utnyttjar offentliga parker än som vi gör det. Analysen visar att utbudet av aktiviteter under dessa månader är bristfälligt. Ett antal planer spolas dock varje vinter till isbanor, vilket inte framgår av analysen då de inte ligger i parkerna. Sen höst och vinter är de årstider då det är som svårast att locka besökare till parkerna. Mindre eller större backar som vintertid kan användas som pulkabacke är något som relativt enkelt kan inkluderas i en park.

- Vetenskap

Något som kan vara en aktivitet i en offentlig park under hela året är möjlighet till information. Genom att erbjuda kunskap på platsen går det dessutom att locka grupper av dagis- och skolbarn. Ideologin ”learning-by-doing” är något som dessutom stimulerar leklusten och skapar aktivitet. Djäkneberget har mycket bra tillgång på dold information som skulle kunna plockas fram och utnyttjas på ett bättre sätt. Framför allt vattentornet och vattenborgarna men också groddjuren som lever här.

- Vattenlek

Flera av parkerna innehåller någon form av vatten, men i de flesta fall bara som utsmyckning. I Utanbyparken finns en vattenpump som barnen kan leka med. Under sommarmånaderna kan annan form av vattenlek vara uppskattad.

Brist på...

- Naturlek

Den här kategorin kan vara svårt att sätta ord på. Vad som anses vara barnlek är en diskussion i sig och ingenting som kommer att tas upp i det här arbetet. Jag väljer att definiera naturlek som den typ av lek som uppstår spontant i en miljö som inte innehåller byggd eller utplacerad lekutsustning. Naturlek kan ses som något som uppstår då miljön i den offentliga parken är så pass varierad att extra tillskott av utrustning inte är nödvändig. Eller där barn väljer att leka i miljöer som inte är byggda i avseende att fungera som just lekmiljö.

- Historia

Alla platser bär på en historia men inte alla visar den. Att berätta den historiska utvecklingen om en plats kan locka besökare från skilda åldersgrupper och framför allt turister i staden.

Sammanfattande analys

I den översiktliga Brukarvärdesanalysen kan några värden pekats ut som Västerås parker har mer eller mindre brist på. Då utredningsområdet har slänter åt alla håll finns goda möjligheter att tillgodose bristen på utbud av vinteraktivitet genom en pulkabacke, men bebyggelse och Djäknebergsgatan stänger idag av denna möjlighet. Genom att arbeta vidare med gatans utformning finns möjlighet att utnyttja områdets naturliga höjdläge bättre för detta ändamål.

Att blanda in vetenskap och historisk anknytning i en offentlig park kan ofta kännas krystat och långsökt. Inom utredningsområdet finns dock goda möjligheter att utnyttja vattentornet för detta ändamål. Vattentornet står nästan tomt idag och hela området skulle leva upp om man kan inhysa någon form av verksamhet i byggnaden. Genom att erbjuda utställningslokal och dylikt i tornet, kombinerat med ett café och utsiktsplats på taket skulle byggnadens status som landmärke i staden förstärkas. Det skulle samtidigt göra att parken har en attraktion året runt. Idag ligger tornets entré nästan dold i naturmarken och behöver markeras tydligare.

Tillfällig avstängning av Djäknebergsgatan för att skydda groddjurens passage.

Vattenlek pekats ut som en bristvara i Västerås. Då utredningsområdet ligger på en plats som har stark anknytning till vatten känns det naturligt att arbeta vidare på temat. Naturlek är som sagt svårdefinierat. Att blanda in element i parkmiljön som kan fungera både i lek- och andra sammanhang kan vara ett sätt att komma åt den här kategorin.

Vattentornet är redan idag ett tydligt landmärke i Västerås. Dock skulle den karaktärsfulla byggnaden kunna få än mer uppmärksamhet och en ännu starkare position som symbol för Djäkneberget. Hur vattentornet skulle kunna utnyttjas är något att arbeta vidare med.

Ett ämne som hela tiden återkommer i analyserna är Djäknebergsgatan. Både när det gäller den barriärskapande effekten mellan utredningsområdet och den befintliga parken samt hotet gatan utgör för groddjuren. Den tillfälliga avstängningen av gatan har som sagt mötts av mest positiva reaktioner från allmänheten, något som talar för möjligheten att omforma gatans sträckning permanent.

Plank runt parkförvaltningens förråd.

Djäknebergsparken ses som Västerås populäraste och mest omtyckta område. Parken har ett brett utbud av aktiviteter och kan erbjuda besökaren både folkliv och avskildhet. Det är svårt att se behovet i att komplettera detta rika utbud med en ny parkdel i anslutning till den befintliga. Därför känns det extra viktigt att ge parken en egen attraktion och en aktivitet som lockar människor dit.

Entrén till vattentornet.

Befintlig genväg på den södra delen av området.

Fem utgångspunkter för gestaltungsforlaget

Ur analyserna har fem ledord plockats ut. Fem ord som bör fungera som kärnan i gestaltungsprocessen. Tillsammans visar de på viktiga gestaltungsproblem som kräver en lösning för att parken ska bli en väl fungerande helhet.

1. Trafiken

Djäknebergsgatan är idag inte så hårt trafikerad. Argumenten för att bevara gatan i den utformning den har idag är få och svaga.

2. Groddjuren

Groddjurens överlevnad måste prioriteras. De är en viktig del av Djäknebergsparken och unika i sitt slag då de lever så pass centralt i staden.

3. Målpunkt/ Aktivitet

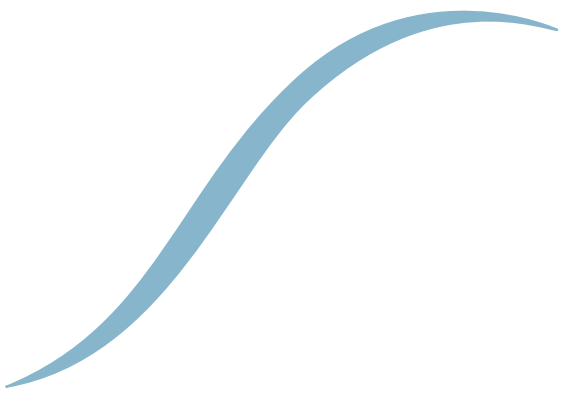
För att få besökare till parken krävs en ny målpunkt, en aktivitet på området som lockar dit människor. För den här platsen gäller det också att tillföra en aktivitet som saknas i Djäknebergsparken.

4. Koppling

Den nya parkdelen ska ses i ett sammanhang med intilliggande Djäknebergsparken. För att detta ska kännas måste de två delarna knytas ihop.

5. Entréer

För att besökaren ska uppfatta den nya parken och känna var den börjar och slutar krävs tydliga entrépunkter.

Gestaltungsförslag

- s. 30 Teori- Aktivitet & Mångfald enligt Jan Gehl
- s. 31 Gestaltningstankar & Potential
- s. 32 Fem Gestaltungslösningar
- s. 34 Struktur - områden & aktiviteter
- s. 35 Rörelse & Riktning - fotgängare och cyklister
- s. 36 Rumsliga förhållanden & sammanhållande stråk
- s. 37 Inspiration
- s. 38 Gestaltungsförslag- Beskrivning
- s. 39 Illustrationsplan 1 : 1000, översikt
- s. 40 Illustrationsplan 1: 400, södra delen
- s. 41 Illustrationsplan 1: 400, centrala delen
- s. 42 Illustrationsplan 1: 400, norra delen
- s. 43 Sektioner
- s. 45 Perspektiv
- s. 48 Detaljer
- s. 50 Hur blev det?
Före och efter...

Teori

Aktivitet & Mångfald enligt Jan Gehl

Jan Gehl (1980) diskuterar människan i det offentliga rummet. Nyckelord i hans teori om goda platser är aktivitet och mångfald. Han utgår från något han kallar aktivitetsnivå. Ju högre aktivitetsnivå, desto bättre offentligt rum. Det behövs inte ett stort rum eller plats för att skapa en hög aktivitetsnivå. Små rumsbildningar kan förstärka upplevelsen av hög aktivitet vilket är eftersträvansvärt. Det faktum att människor tilldras sig större intressen än någonting annat i det offentliga rummet är en mycket viktig aspekt i gestaltning (Edberg, 1975). Aktivitet kan vara av olika slag. Gehl använder sig av tre kategorier, nödvändig- valfri- och social aktivitet. På Djäkneberget är inte den nödvändiga aktiviteten något att räkna med då platsen inte ligger så till att den hamnar i människors vardagsrutiner, vilket kan vara att ta sig till och från jobbet eller skolan, vänta på bussen eller att gå och handla (Gehl, 1980). På utredningsområdet har gestaltningen

snarare handlat om att utveckla den valfria och sociala aktiviteten. Valfri aktivitet är den typ som inträffar där och när tillfälle ges. Spontana infall som sker där det offentliga rummet erbjuder och gör det möjligt (Gehl, 1980). Det kan t.ex. vara att stanna upp på en trevlig plats, en park eller på ett torg, kanske sätta sig på en bänk i solläge och iaktta folklivet. Den här typen av aktivitet i det offentliga rummet är mycket viktig och bör ta stor del i planeringen. Aktivitet kan ges fritt spelrum, det vill säga låta den vara relativt ostyrd och oplanerad eller så planeras platsen specifikt, det vill säga, man bestämmer hur, var och vad besökaren ska göra där. Det viktigaste är dock att få liv och rörelse. Den valfria aktiviteten föder social aktivitet. Social aktivitet är då människor möts. Platser kan designas så att man förhindrar eller möjliggör social kontakt men har sitt ursprung i den valfria aktiviteten. Människan påverkas starkt genom syn- och hörselintryck.

Detta är något Gehl också lyfter fram i sin teori för att skapa goda platser (Gehl, 1980). När man ser och hör aktivitet är det lättare att ta sig till händelsernas centrum.

En viktig faktor för att bjuda in besökare till en plats är att erbjuda tydliga och enkla entrépunkter. Om platsen dessutom innehåller en aktivitet av något slag, något som fungerar som en målpunkt på platsen och ger besökaren en anledning att gå dit ökar troligheten att de också går just dit. Dessa målpunkter behöver inte vara exceptionella på något sätt. Det kan räcka med en lekplats, en bänk i ett gynnsamt läge eller en utsiktsplats. Offentliga rum som står öde och tomma på aktivitet främjar vandalisism och kriminalitet (Gehl, 1980).

Styrd aktivitet kan locka andra typ av målgrupper än vad som är tänkt.

Aktivitet kan också vara att sitta på sin favoritbänk i solen.

Utan social aktivitet blir utemiljöer lätt öde och otrevliga att vistas på.

Gestaltningstankar & Potential

Platsens närhet till både Västerås centrum och Djäknebergsparken ger den stor potential att kunna locka många människor. Det finns dock ingen anledning att konkurrera med Djäknebergsparken om besökare, det förstör också tanken att skapa en förlängning av denna. Istället bör chansen att ge västeråsarna något nytt tas.

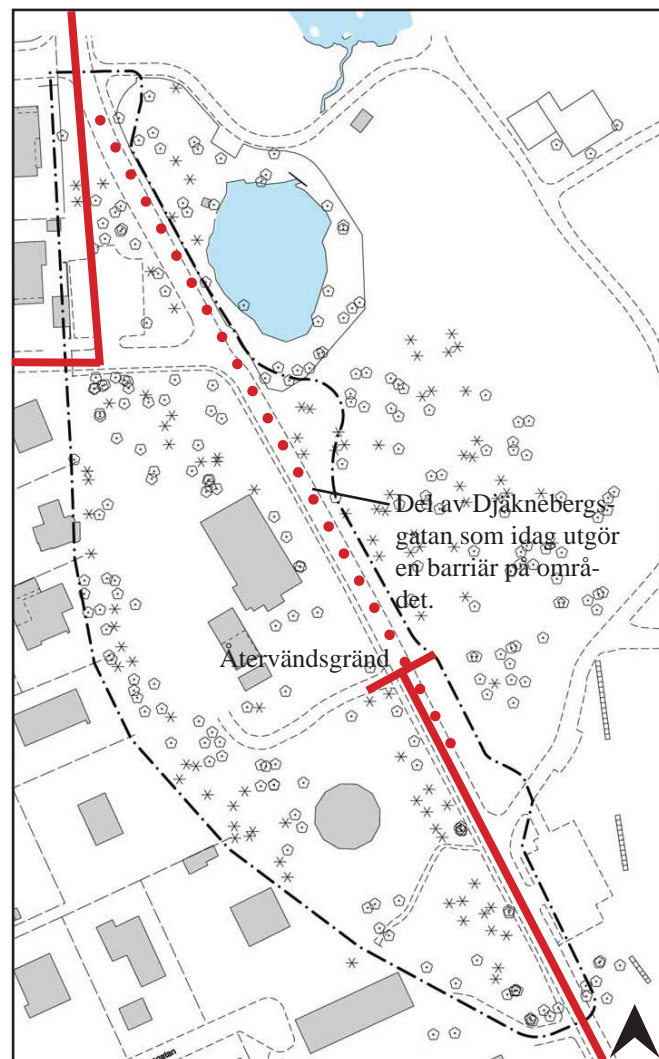
Djäknebergsgatan som löper genom området står för några av parkens tydligaste problem. Dock känns det aningen omotiverat att helt ta bort gatan då den står för den enda möjliga infartsvägen till Djäknebergsparkens centrala delar. Gatan fungerar också som infartsväg till vissa flerbostadshus söder om utredningsområdet. Men det går inte att komma ifrån att gatan har en barriärbildande effekt om man vill inkludera den nya delen med den befintliga och att den är ett stort hinder för groddjuren. Därför bör gatan omformas på lämpligt vis.

Utredningsområdet har vissa begränsningar genom dess läge på toppen av bergknallen. Den västra sidan har en brant sluttning mot villabebyggelsen vilket gör det aningen problematiskt att skapa tillgängliga entréer åt det hållet. Att området har just villabebyggelsen så nära inpå kan också ses som en svaghet då man lätt kan komma för nära befintliga, privata trädgårdar och hus om man väljer att förändra den här sidan av området. Extra känsligt är det också eftersom den nya parken har ett högre läge än bebyggelsen och man tittar ner över denna. Den här sidan av utredningsområdet ligger dock i ett gynnsamt söderläge vilket alltid ses som positivt för utemiljöer och något man gärna vill utnyttja på något vis. Här bör ett ställningstagande tas vad som är lämpligast för utredningsområdet. Den centrala delen av området som idag är inhägnat har också mycket god solinstrålning. Platsen är öppen, plan och

saknar höga, skymmande träd. Skytteklubbens lokal står så pass till att den skyddar för eventuella nordanvindar. Så trots läget på en höjd har platsen ett skönt lokalklimat. De naturliga förutsättningarna är alltså mycket goda för att här införa parkens huvudattraktion. Det är just på den här centrala delen av området som döljer den ena vattenborgen. Vattenborgarna hör till platsens historia och är ett intressant utgångsläge för ett gestaltungsförslag. Kombinationen vatten och gynnsamt lokalklimat har fött idén att skapa någon form av vattenattraktion på platsen. Dessutom finns vetenskapen från analyserna om att Västerås har ett dåligt utbud av vattenlek vilket stärker denna tanke.

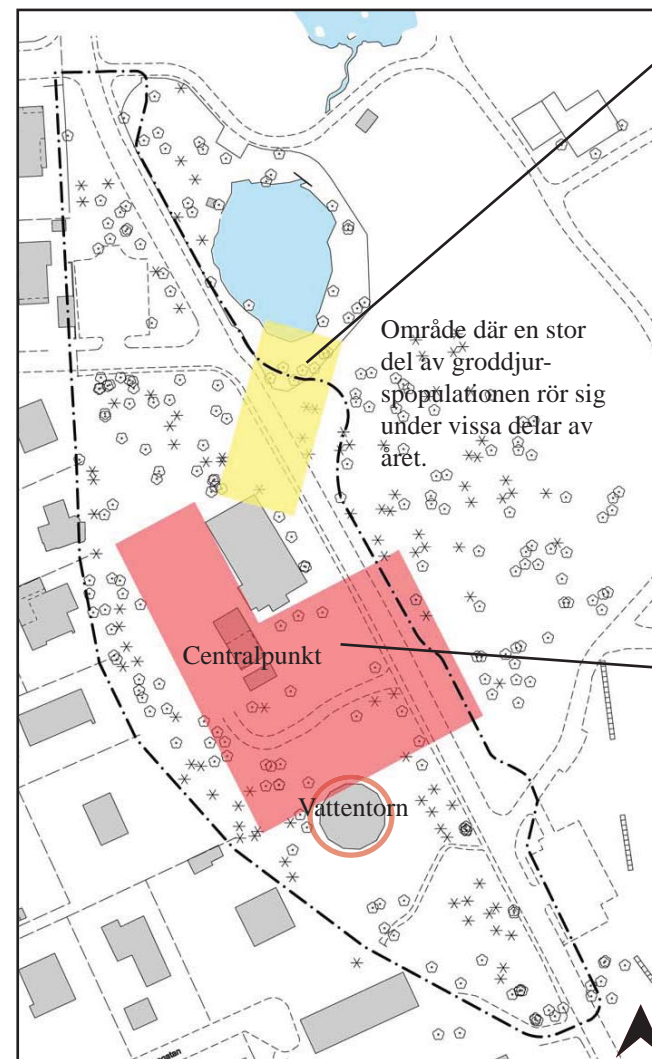
Fem gestaltungslosningar

En schematisk redogörelse för hur de fem utgångspunkterna för gestaltningen kan tillgodoses:

1. Trafiken
En omformning av Djäknebergsgatan löser upp gränsen mellan de två delarna. Med den nya lösningen frigörs dessutom mer parkmark och ger groddjuren en säkrare levnadsmiljö. Efterfrågan på parkeringsplatser är alltid stort och genom den nya vägdragningen ges utrymmer för fler p-platser i den norra delen av parken. Den södra delen får utökade kantparkeringar och några av p-platserna kan förslagsvis vikas för skytteklubben.

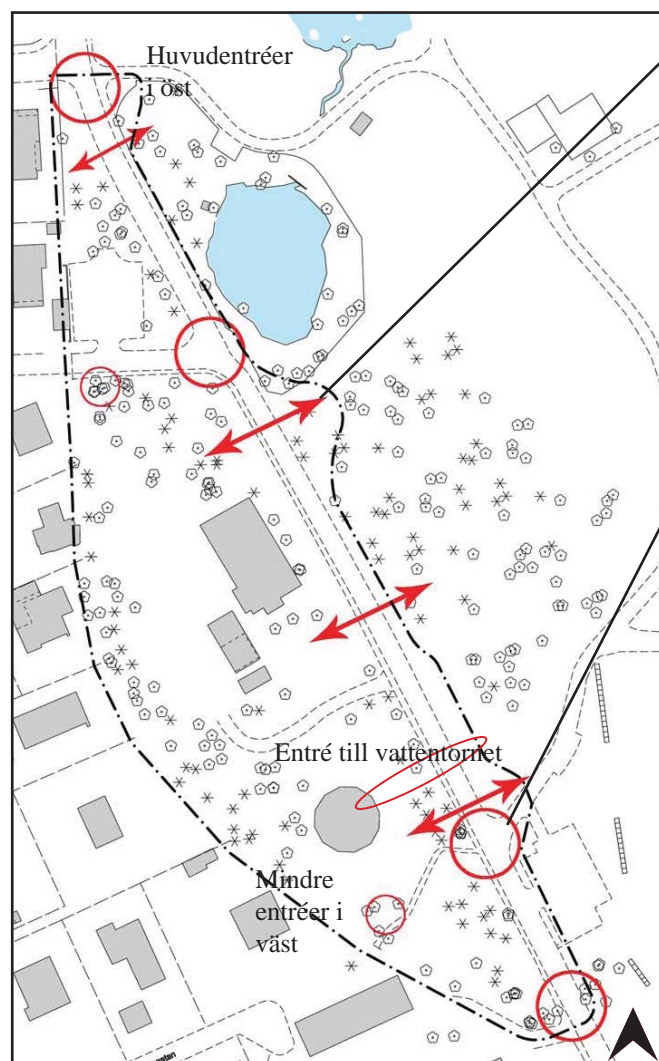
— Förslag på ny sträckning av Djäknebergsgatan.

2. Groddjuren
Mycket av problematiken runt groddjuren är förknippad med trafiken. Den nya trafiklösningen skapar som sagt en bättre levnadsmiljö och kommer att gynna populationens tillväxt. Groddjuren har länge varit kärnan i många av alla debatter angående Djäknebergets utveckling. Man kan väl säga att groddjurens och deras vänner vann kampen om Djäkneberget och för att belysa deras betydelse föreslås groddjuren användas som tema vid den norra entrén. Platsen bör också kompletteras med information om groddjuren på skyltar eller dylikt.

3. Målpoint/ Aktivitet
Den nya attraktionen på Djäkneberget föreslås placeras på den centrala ytan. En aktivitet som är kopplad till platsens historia med den underliggande vattenborgen och passar väl in på platsen. Lokalklimatet här är mycket behagligt.

Vattentornet är redan idag ett starkt landmärke i staden. Men byggnaden bör förstärkas än mer, t.ex. genom fasad- och effektbelysning samt nya verksamheter i lokalerna som kan vara öppna året runt.

4. Koppling

Ett av gestaltungsproblemen och ett önskemål från kommunen är att parkerna ska hänga ihop och kännas som en helhet. Idag är Djäknebergsgatan en tydlig barriär mellan delarna och genom gatans omformning skapas möjlighet att på ett bättre sätt binda ihop delarna och skapa ett flöde där emellan. Med promenadstråk som knyter an till befintliga vägar på Djäkneberget och planteringar mjukas gränsen upp.

5. Entréer

Entréer till parken är viktiga. De nya entréerna fungerar för parken som en helhet men också mer direkt för den nya delen. Naturliga punkter för huvudentréer markeras med en stor cirkel. De bör kompletteras med mindre entréer i väst. Viktigt är också att ge vattentornet en tydligare entré än den har idag. Detta kan till stor del lösas genom att gallra och röja i vegetationen runt tornet, men bör kompletteras med förslagsvis planteringar.

Struktur

- Områden & Aktiviteter

Här redovisas en översiktlig indelning av området där förslag på dess huvudfunktioner märkts ut. Indelningen grundar sig på analysarbetet och är kopplad till de fem utgångspunkterna för gestaltungsförslaget.

Rörelse & Riktning

- Fotgängare & Cyklister

Översikten visar hur nya och befintliga rörelsemönster på Djäkneberget kan komma att se ut. För att naturliga flöden mellan parkerna ska uppstå krävs att nya stråk anpassas och länkas ihop med befintliga. Det är viktigt att de får samma mjuka formspråk som stråken i den befintliga parkens. Deras sträckning måste dock anpassas till terrängen med varierande höjdskillnader. Nya stråk bör också knyta an till tänkta entrépunkter och leda besökaren till och förbi målpunkter på vägen. Den befintliga parkeringen i norr saknar idag goda förbindelser med Djäkneberget och ligger lite avskärmat. Med det nya förslaget blir det enklare för besökaren ta sig in till både den nya och den befintliga parken.

- Nya stråk
- Befintliga stråk
- Cykelstråk

Rumsliga förhållanden & sammanhållande stråk

Här redovisas de rumsliga förhållanden som vegetation och stråk bildar i parken. Den centrala delen av utredningsområdet hålls öppen och talar sitt eget språk rent formmässigt med den rektangulära formen som grundar sig på byggnaden och den underliggande vattenborgens ursprungsform. På ömse sidor om centraldelen ansluter mjukt formade ytor. Former som känns igen och återkommer i omkringliggande parkmark. De nya stråken på området är anpassade till Djäknebergets formspråk, terrängen, befintliga stråk, målpunkter och nya entréer.

- Befintliga stråk
- Nya stråk
- Tydliga rum i parken

Inspiration

*Fünf Höfe, München
Lundkaraktär- skira trädkronor, flerstammiga träd
(Foto; Sanna Ahrens).*

*New Islington, Manchester
Sittmöbler kan ha fler egenskaper än bara vara en
sittmöbel. De kan vara konstverk i sig och bli till
roliga inlag i parken.*

*Riemark, München
Markmodulering med gräs och gummiasfalt, en
spännande lekmiljö (Foto; Sanna Ahrens).*

*Monteliusstegen, Stockholm
Terränganpassad promenad.*

*Picadilly Gardens, Manchester
Vattenlek, något som saknas i Västerås parker.*

*Vasaparken, Stockholm
Gummiasfalt är ett färgglatt inslag i park- och lek-
miljön och har uppskattade egenskaper som svikt
och mjukhet.*

*Ultuna, Uppsala
Trädäck är ofta populära platser i solen.*

Gestaltningförslag

Beskrivning

Här presenteras hela förslaget i en översiktlig illustrationsplan. På följande sidor redovisas förslaget mer detaljerat i tre separate delar.

Gestaltningförslaget för den nya parken har två tydliga karaktärer. Dels den naturligt romantiska formen som samspelar med befintliga Djäkneberget, dels en tydlig, rektangulär form som knyter an till de befintliga elementen på utredningsområdet, det vill säga vattenborgen och byggnaden. Förslaget visar hur stråken i den nya parken knyts an till omgivningen och hur parken har integrerats med Djäkneberget. Omformningen av Djäknebergsgatan ger området många fördelar. Dels bidrar omformningen till att kontakten mellan parkdelarna blir tydligare och bättre, men framför allt får groddjuren en bättre och säkrare levnadsmiljö. För att svara mot analysarbetet kan parken nu också erbjuda mindre backar som går att utnyttja vintertid för pulkaåkning.

Nya entrépunkter i parken markeras med perennplanteringar. I den norra delen får en av entréerna dessutom ett tema i form av grodskulpturer. Dessa placeras i ett led från den övre dammen in i den nya parkdelen upp mot murgrunden där de riktiga groddjuren övervintrar. Skulpturerna bör kompletteras med information om groddjuren och deras existens inom området.

Ett nytt stråk som löper längs med branten i väst ger besökaren möjlighet att ta sig fram på den här sidan av parken, något som saknas idag, stigen ramar också in parkområdet. Inom områdets centrala del skapas en målpunkt för parken. För att möjliggöra detta rivs de befintliga förrådsbyggnader som finns där idag. Vattenlek pekades i analysarbetet ut som en bristvara i Västerås parkutbud och här utnyttjas

den underliggande vattenborgen som grund för en ny plaskdamm. Vattenborgen har en tydlig, rektangulär form. En form som är helt motsatt det mjuka formspråk som Djäkneberget i övrigt har. Dammen visar på vattenborgens rektangulära form, knyter an till dess ursprungsfunktion som vattenreservoar och samspelar också med skarpskytteklubbens hus som ligger intill. Sidorna av dammen trappas ner till vattnet och i det mest gynnsamma solläget byggs ett soldäck av trä. En rad av silveroxel, 'Sorbus incana', utgör en tydlig gräns mellan den vilda naturmarken bakom och den ordande centrala delen. Silveroxel har en tydlig form och när de planteras i en rak linje samspelar de fint med plaskdammens rektangulära form. Klippa gräsytor angränsar på båda sidor av dammen. Ytorna har mjuka, organiska former och knyter an till övriga Djäknebergets formspråk.

På gräsyterna föreslås dungar av bergskörbär, 'Prunus sargentii'. Träden har en naturlig karaktär men har ändå egenskaper som bryter av mot den befintliga vegetationen. Deras vackra vårblomning blir ett smycke till parken och på hösten kommer deras bladverk spraka i lysande rött. På en av gräsmattorna placeras två lekskulprurer av gummi-asfalt ut.

Runt vattentornet gallras den befintliga vegetationen ur och tornet får då en tydligare plats på området. Fasadbelysning gör tornet till ett landmärke också under dygnets mörka timmar. Dess entré markeras också med perennplanteringar. Tornet görs tillgängligt också från den södra sidan genom en trappa som leder besökaren upp till tornets fot. Trappans krön ligger i jämn höjd med berghällarna framför tornet. Här erbjuds en fin utsiktsplats över Djäkneberget och Västerås.

Illustrationsplan

Översikt 1:1000

Förklaring

 Gångvägar	 Bef. barrträd
 Byggnader	 Bef. lövträd
 Naturmark	 Silveroxel
 Klippt gräsmatta	 'Sorbus incana'
 Vatten	 Bergskörsbär
	 Plantering

Södra delen 1:400

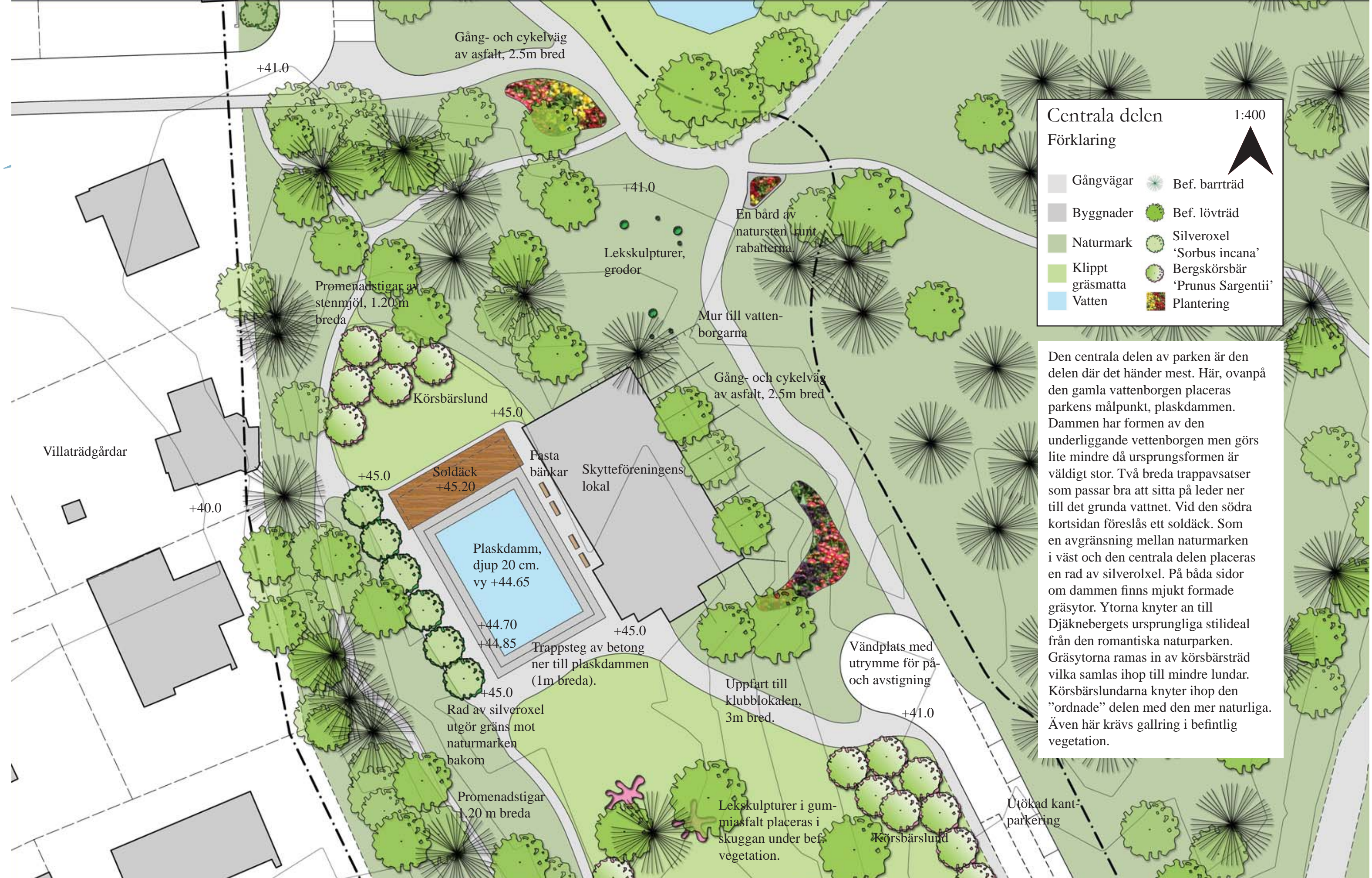
Förklaring

	Gångvägar		Bef. barrträd
	Byggnader		Bef. lövträd
	Naturmark		Silveroxel
	Klippt gräsmatta		'Sorbus incana'
	Vatten		Bergskörsbär
			'Prunus Sargentii'
			Plantering

Den befintliga vegetationen gallras ur. På den här delen av området föreslås att de befintliga tallarna bevaras. Tillsammans med berghällarna blir det en fin öppen miljö. För att markera och förstärka entrén till vattentornet krävs en upprustning av gången och trappavsatserna. Gången kompletteras med perennplanteringar vilket gör den än mer välkomnande. Planteringarna ramas in av natursten.

Från stigen som kopplar ihop bostadsområdet i väst med Djäkneberget föreslås en trätrappa upp till parkens centrala del. Trappan skapar en bättre anslutning till parken från den här sidan och gör området mer lättillgängligt. Från trappans topp kliver man enkelt ut på bergknallen framför vattentornet varifrån man har en fin utsikt över Västerås.

Centrala delen 1:400

Förklaring

■ Gångvägar	☼ Bef. barrträd
■ Byggnader	● Bef. lövträd
■ Naturmark	● Silveroxel
■ Klippt gräsmatta	● 'Sorbus incana'
■ Vatten	● Bergskörsbär
	■ Plantering

Den centrala delen av parken är den delen där det händer mest. Här, ovanpå den gamla vattenborgen placeras parkens målpunkt, plaskdammen. Dammen har formen av den underliggande vattenborgen men görs lite mindre då ursprungsformen är väldigt stor. Två breda trappavsatser som passar bra att sitta på leder ner till det grunda vattnet. Vid den södra kortsidan föreslås ett soldäck. Som en avgränsning mellan naturmarken i väst och den centrala delen placeras en rad av silveroxel. På båda sidor om dammen finns mjukt formade gräsytor. Ytorna knyter an till Djäknebergets ursprungliga stilideal från den romantiska naturparken. Gräsyterna ramas in av körsbärsträd vilka samlas ihop till mindre lundar. Körsbärslundarna knyter ihop den "ordnade" delen med den mer naturliga. Även här krävs gallring i befintlig vegetation.

Norra delen
Förklaring

1:400

	Gångvägar		Bef. barrträd
	Byggnader		Bef. lövträd
	Naturmark		Silveroxel 'Sorbus incana'
	Klippt gräsmatta		Bergskörsbär 'Prunus Sargentii'
	Vatten		Plantering

Den nya vägdragningen gör att mer parkmark kan tas i anspråk. Mark som gör det möjligt att på ett bättre sätt länka samman befintlig park med den nya delen. Lösning ger också möjlighet till fler p-platser i anslutning till hela området. Lägre buskvegetation planteras längs med gatans västra sida som ett skydd för de boende intill. En ny entrépunkt som fungerar för hela Djäkneberget bildas där Djäknebergsgatan tidigare låg. Här möts besökaren av perennplanteringar och skulpturer i form av grodor. Om möjlighet finns tas det yttre staketet runt den befintliga dammen bort. Då blir kontakten mellan områdena ännu bättre.

Villaträdgårdar

Entrépunkt

En bård av natursten runt rabatten.

+40.0

Hörnet fylls i med natursten.

Buskar

P-platser

Befintliga träd sparas för att mjuka upp parkeringsytan.

Gång- och cykelväg av asfalt, 2,5m bred

Bilväg, 6,5m bred

Nya buskar blir ett skydd för bakomliggande villor.

+41.0

Entrépunkt

Bef. damm

+40.0

Öppen tallskog, undervegetation av gräs.

Promenadstigar av stenmjöl, 1,20 m breda

Lekskulpturer, grodor

+41.0

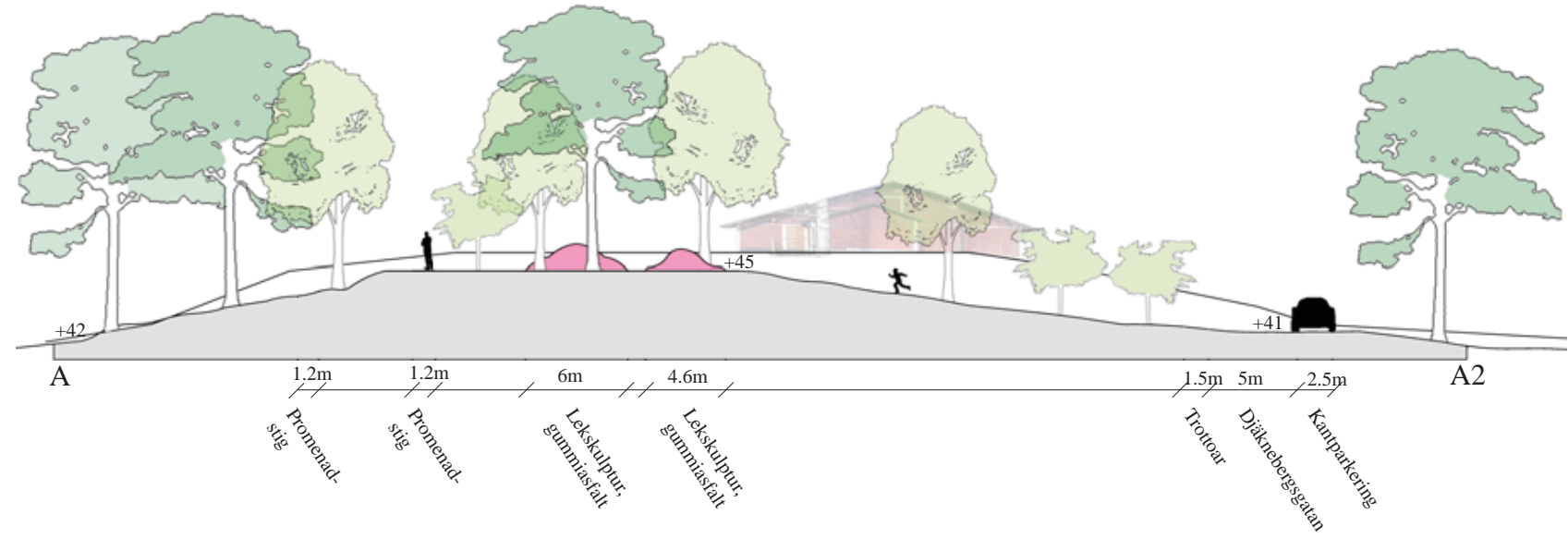
En bård av natursten runt rabatten.

Sektioner

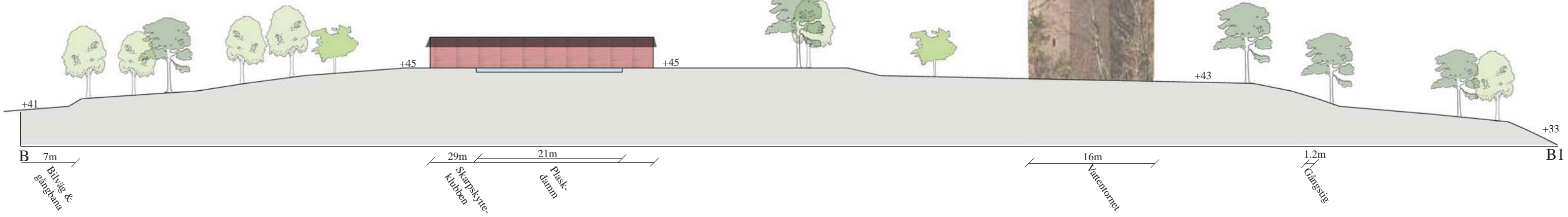
Längd- och tvärsektioner

Sektion A - A2
Skala 1:400

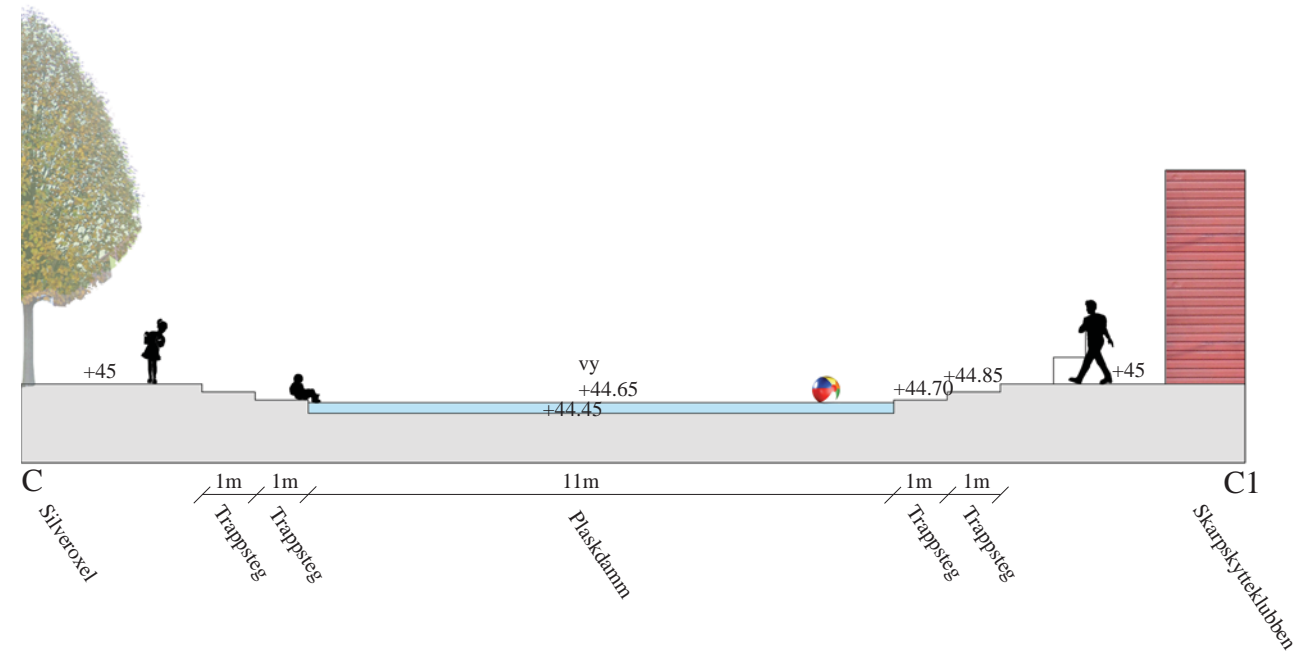
Sektion B - B1
Skala 1:500

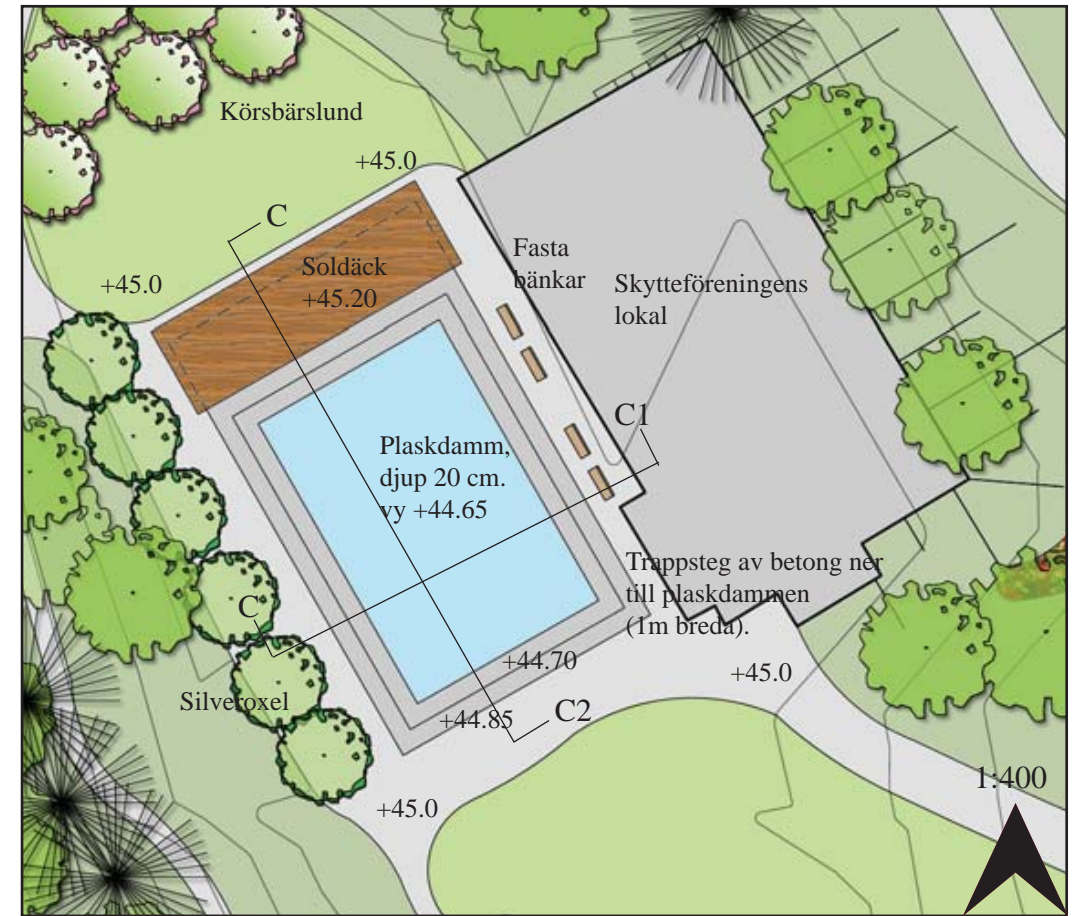
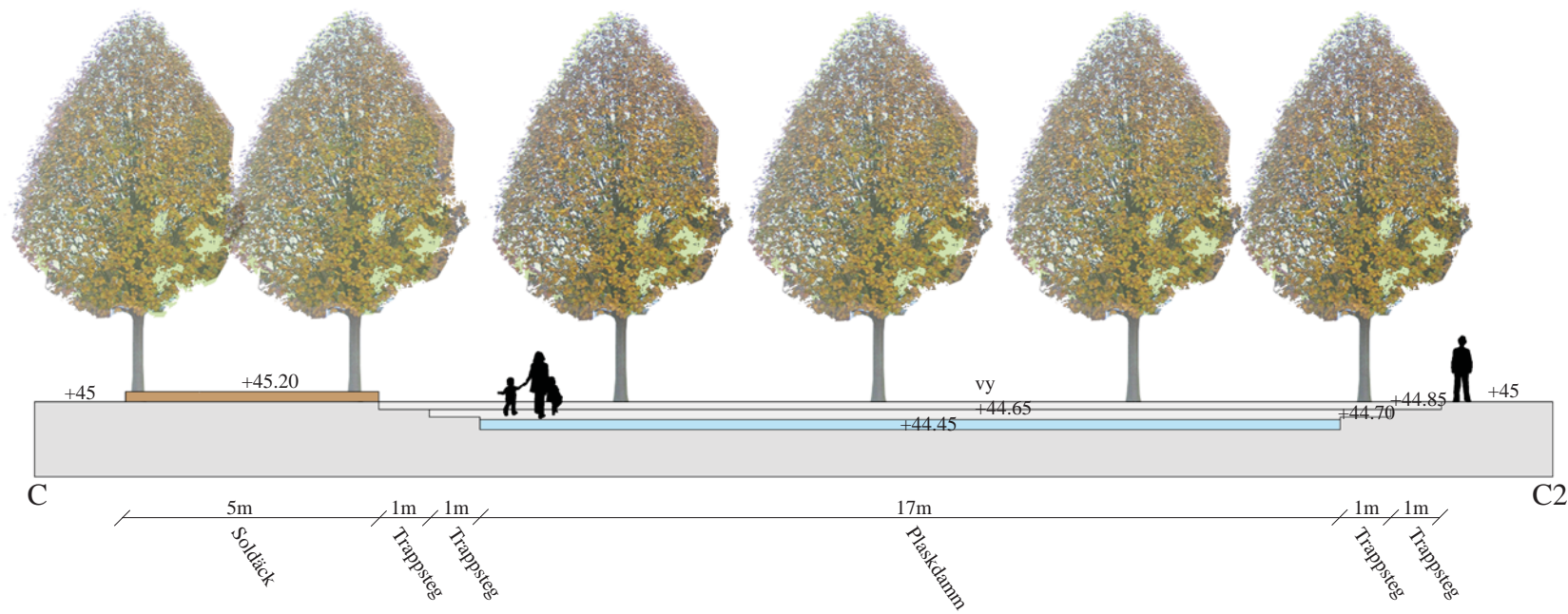
Sektioner

Plaskdammen

Sektion C - C1
Skala 1:100

Sektion C - C2
Skala 1:100

Planutsnitt, plaskdammen med soldäck.

Perspektiv 1, P1

Plaskdammen

Plaskdammen föreslås bli parkens huvudattraktion. Dammen ramas in av skarpskytteklubbens hus och en rad av silveroxel. Sidorna trappas ner till vattenet och i det mest gynnsamma solläget byggs ett soldäck av trä. På båda sidor av dammen angränsar

gräsmattor. Ytorna har mjuka, organiska former och knyter an till övriga Djäknebergets formspråk. Gräsmattorna passar utmärkt för picknick, boll-lek eller att bara ligga i solen.

Perspektiv 2, P2

Grodor i naturmark

Den fina murgrunden till vattenborgen får en mer framträdande roll genom gallring och rensning framför och uppe på. Det trasiga staketet plockas bort och vårbloommande lökar planteras i slänten.

Lekskulpturer i form av grodor står utplacerade i naturmarken. De visar på groddjurens existens i området och på deras övervintringsplatser i murgrunden.

Perspektiv 3, P3

Perennplantering vid entré

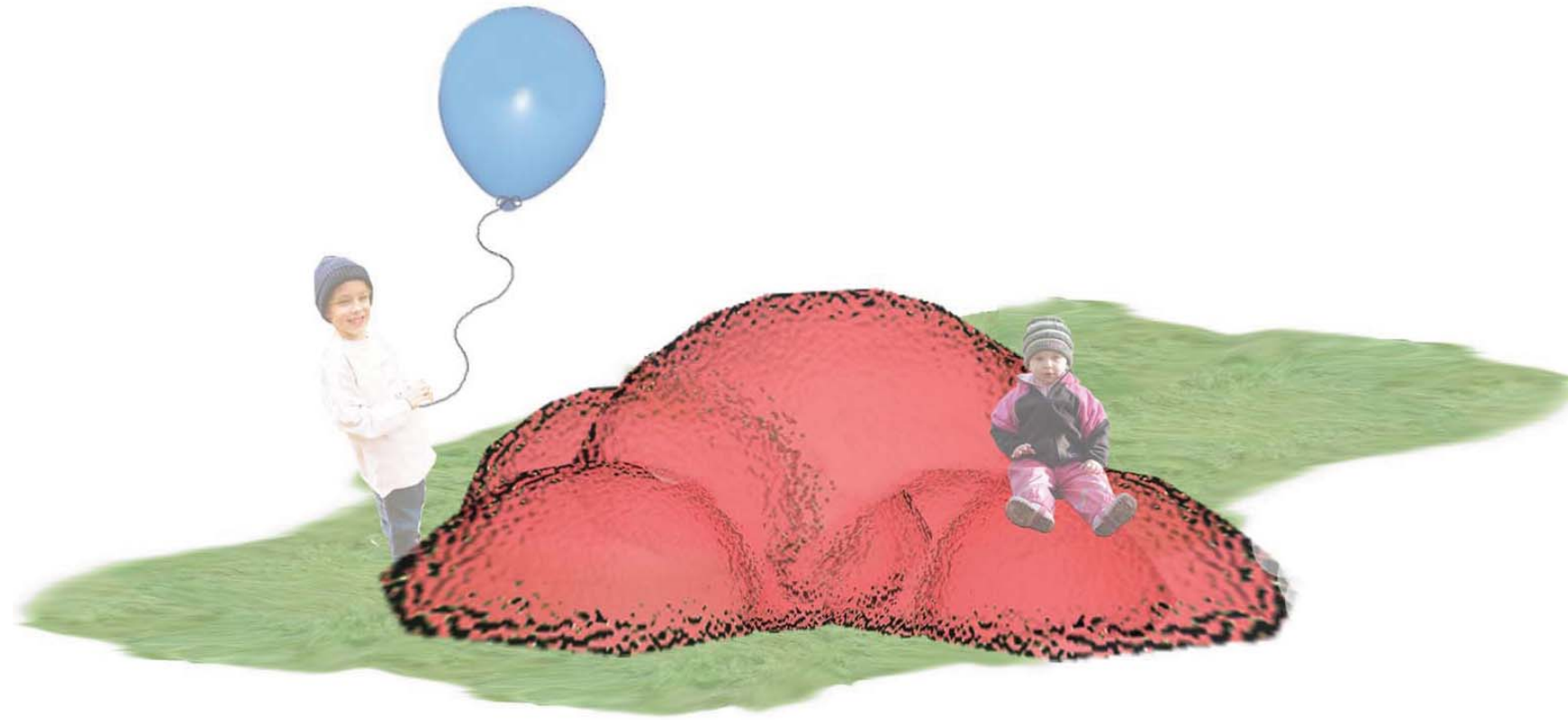

Den befintliga parkeringen utanför skytteklubben tas bort vilket öppnar upp platsen. En stor perennplantering markerar entrén och skapar tillsammans med övriga planteringar ett sammanhållet uttryck för området.

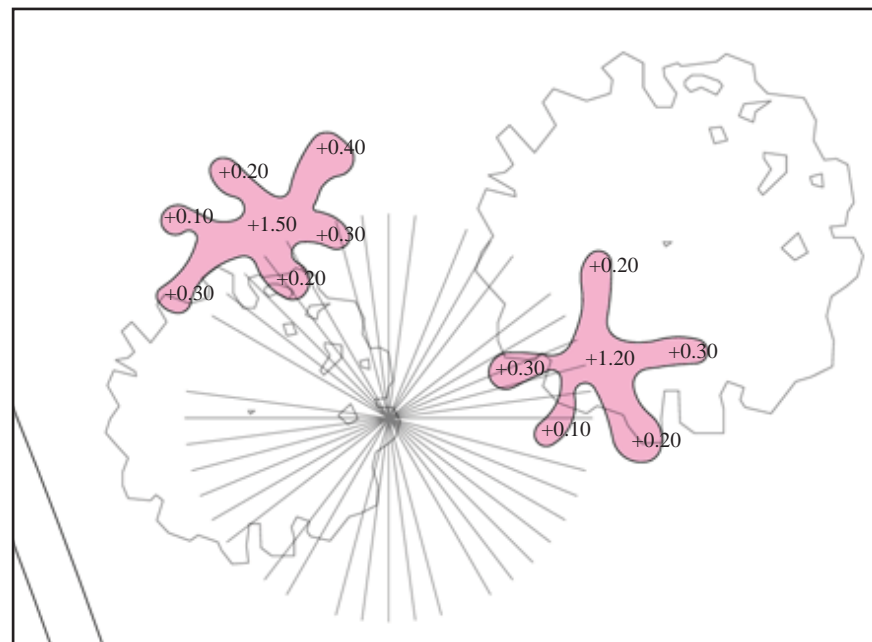
Detaljer

Lekskulptur 1

Den angränsande Djäknebergsparken har en fin lekplats med standard utrustning. Därför känns det omotiverat att placera in ännu mer "lekplats" i den nya delen. Istället placeras två lekskulpturer ut i parken. De blir ett annorlunda inslag på platsen och ger färg och karaktär. Skulpturerna är av gummiassfalt vilket bidrar till att de får en viss svikt och kan bli roliga att hoppa på. De har varierande utformning och kan erbjuda sittmöjligheter liksom lek för olika åldersgrupper. När det blir mörkt kan skulpturerna belysas vilket blir ett fint blickfång.

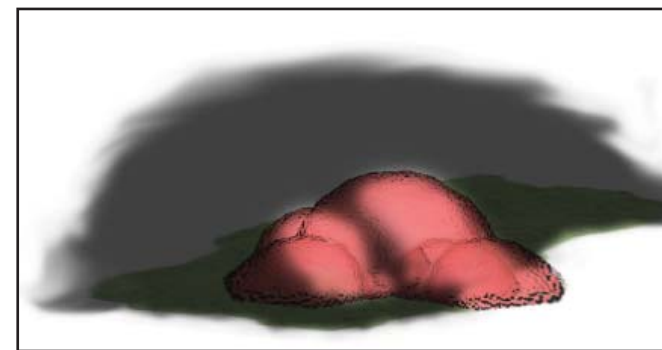

Planutsnitt, lekskulptur av gummiassfalt

Skala
1:200

Nattbild

Inspiration, belysta objekt i utemiljö. Tv. sittmoduler i Sheffield, England, th. isskulpturer i Kiruna.

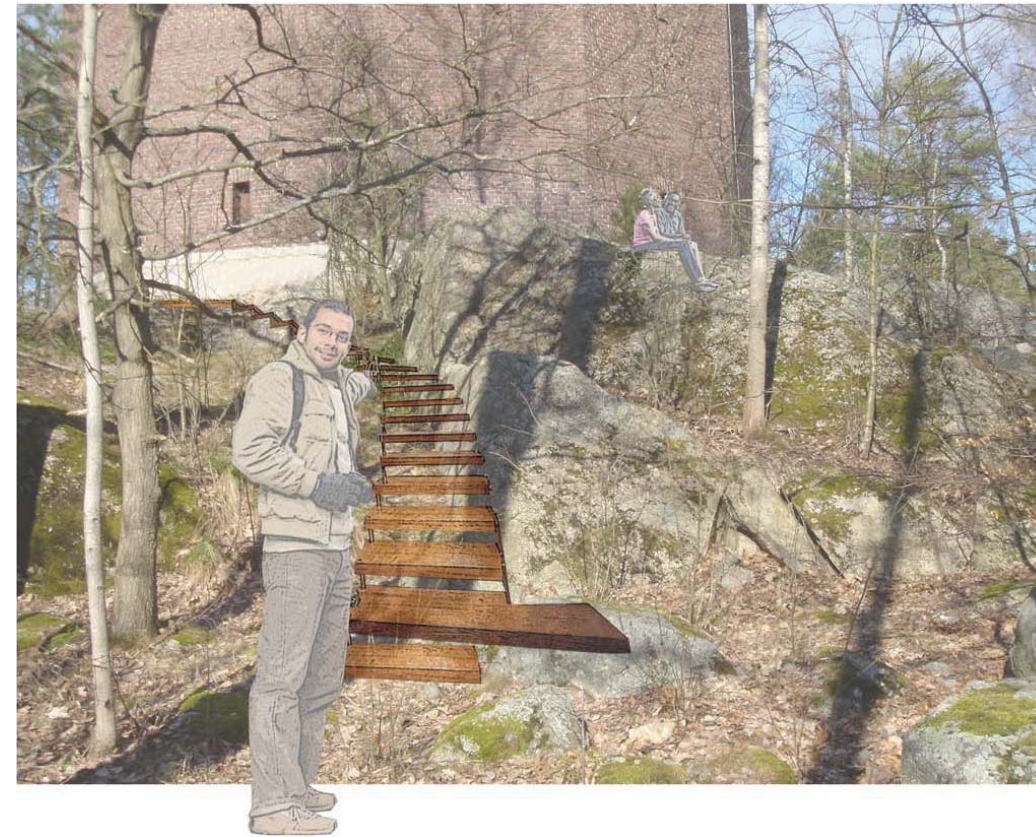

Lekskulptur 2

Groddjuren är ett kännetecken och en viktig symbol för Djäkneberget. I den nya parken får deras närvaro mer uppmärksamhet och en förstärkt roll genom att representeras i form av lekskulpturer. Grodorna placeras i ett led från den övre dammen in i den nya parken och upp mot murgrunden där de riktiga groddjuren övervintrar. Skulptureerna föreslås vara uppvärmda höst och vinter. De kan också utformas med inbyggd belysning för att än mer markera och förstärka figurena vid entrén. Här kan lek kombineras med information på plast om hur groddjuren lever vilket kan bli ett roligt inslag och en bra attraktion på platsen.

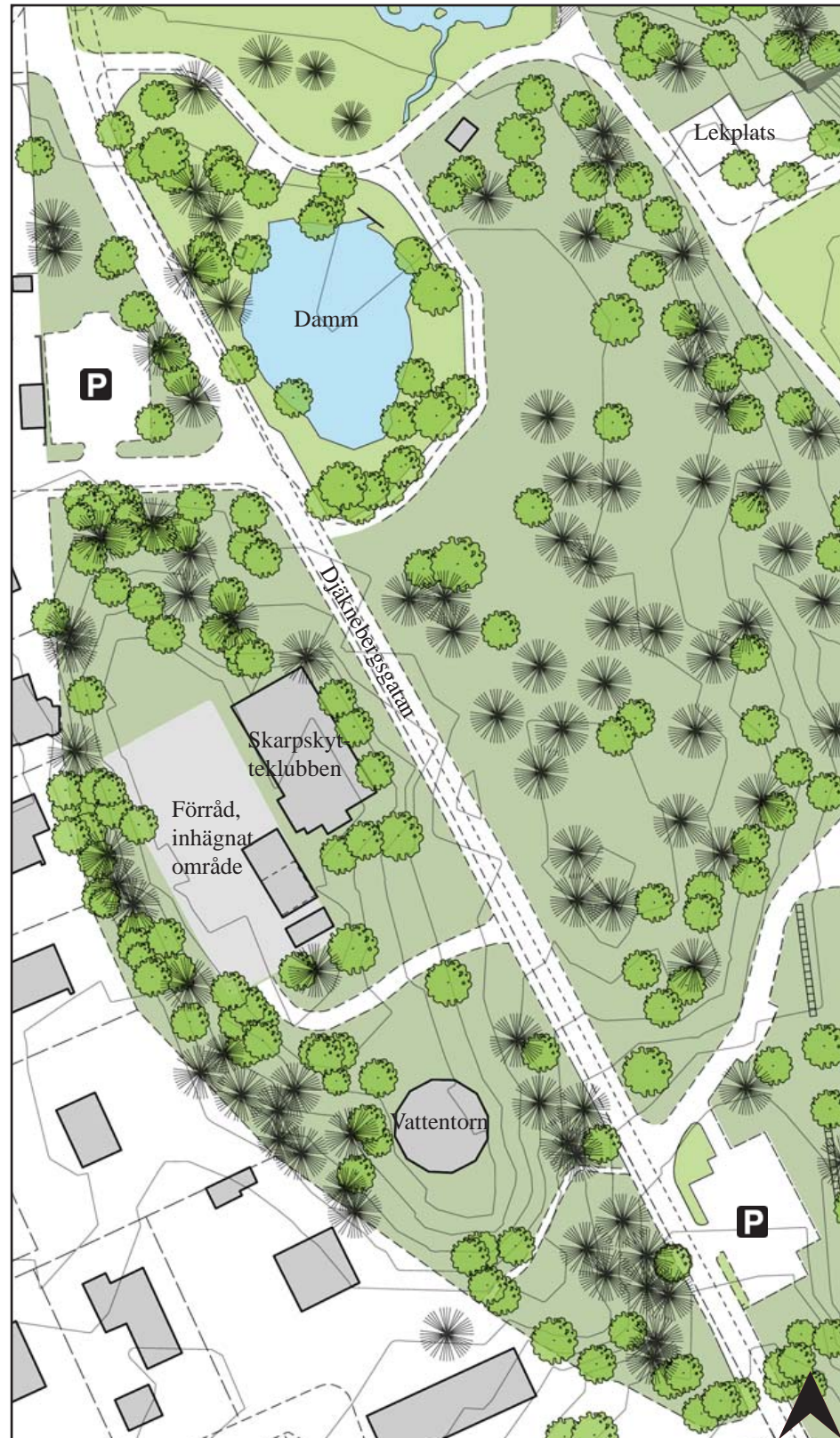
Trappa till vattentornet

Från den sydvästra sidan av parken är det idag svårt att ta sig in i området. Det beror mycket på att den här delen är bergig och ganska brant. För att göra anslutningen enklare föreslås en trappa som leder besökaren upp till vattentornets fot. Trappan har sin början vid sidan av promenadvägen som binder ihop villaområdet i väst med parken och Djäkneberget i öst. Trappan får funktion som entrébildare i den här delen av parken. En luftig konstruktion som inte blir alltför dominerande på platsen är eftersträfvansvärt. Därför föreslås att fästa trappan i bergväggen.

Hur blev det?

Före och efter...

Ett av de mest avgörande ingreppen på utredningsområdet är omformningen av Djäknebergsgatan. Genom att få bort delar av trafiken på området ges nya möjligheter för hela Djäknebergsparken. Det är dock viktigt att inte helt skära av möjligheten att nå parken med bil. Förslaget visar hur hänsyn har tagits för att förbättra levnadsmiljön för groddjuren. Hårdgjorda ytor ses som ett av de största hoten mot groddjurens överlevnad, speciellt då de är trafikerade. Gatans omformning kommer i framtiden underlätta djurens passage till och från deras övervintringsplatser i murgrunden på utredningsområdet. Då gatan dras om finns också möjligheten att ta bort de staket och nät som idag omger den översta dammen på Djäkneberget. En åtgärd som bidrar till att koppla ihop områdena på ett bättre sätt. Trots att parken som helhet blir större genom den nya trafiklösningen kan det ändå erbjudas fler parkeringsplatser på området.

Parkens centrala del öppnas upp. Det blir en stor förändring för Djäkneberget att den här delen görs tillgänglig. Här finns historiska element i form av det gamla vattentornet med tillhörande vattenreservoarer under mark. Som en naturlig koppling till platsens tidigare användningsområde och som svar på analysarbetet föreslås att här placera en plaskdamm. Plaskdammen ligger i ett gynnsamt solläge och blir en ny målpunkt på Djäkneberget och i staden. Området som idag är kalt och fattigt på vegetation får nya träd i form av stilrena silveroxlar och mer vildvuxna körsbärsträd. Ner mot gränsen till den befintliga parken utsmyckas området med perennplanteringar.

Området runt vattentornet är bergigt och svårtillgängligt. Här placerar en trappa för att göra det enklare att ta sig upp till parkens centrala del från den här sidan. Den södra delen föreslås förbli ganska naturlig och vildvuxen. Av den befintliga vegetationen sparas framför allt högvuxna tallar som är ett fint komplement till berget.

Reflektion

Teori

Under gestaltningsprocessen har Gehls teori funnits i bakhuvudet. När arbetet inleddes var det svårt att släppa tanken på huruvida en ny park verkligen är befogad så pass nära den befintliga Djäknebergsparken med det redan goda utbudet av varierande aktiviteter. Med hjälp av analyserna och Gehls aktivitetsteori arbetades ett gestaltningsförslag fram som nu känns motiverat och förankrat på området. Den nya parkdelen har fått en tydlig målpunkt med en bestämd aktivitet kombinerad med valfria aktiviteter. Platsen utformning är tänkt att leda besökaren till centralpunkten, d.v.s. plaskdammen men samtidigt erbjuda upplevelser på vägen dit. Här utgörs dessa upplevelser av vackra perennplanteringar, annorlunda skulpturer som kan fungera både som utsmyckning och för lek, sittplatser i solen och information om platsens historia. Tanken är att platsens variation ska locka olika typ av människor. Plaskdammen lockar framför allt barn och deras familjer, men förhoppningsvis kan vattnet, solmöjligheter, och övriga element också locka hit ungdomar och äldre personer, allt i enlighet med Gehls teori om aktivitet och mångfald.

De fem ledorden

De fem utgångspunkterna som togs fram efter analysarbetet har varit till stor hjälp i gestaltningsprocessen. Genom att hela tiden utgå från dessa punkter var det lättare att se det viktiga i gestaltningen och inte sväva ut i detaljer som bör komma in senare i processen. Utgångspunkterna lade grunden i förslaget och pekar ut viktiga punkter i gestaltningen.

En bra plats lockar olika typ av människor, olika tider på dygnet och kan erbjuda olika typ av aktiviteter.

Framtidsvision

En uppskattning av parkens framtida värden

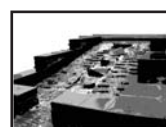
Genom att göra en brukarvärdesanalys av platsen redan innan den finns kan man få fram en tänkt bild av hur den nya parken kommer att uppfattas av besökare. Samma värden används som i den tidigare brukarvärdesanalysen. Resultatet visar att

parken kommer att innehålla en rad värden som kan tillfredställa många olika behov, d.v.s. en hög aktivitetsnivå och mångfald, helt i enlighet med Gehls teori om goda platser för människan.

Rofyllighet

Det finns god möjlighet att sitta ner på en lugn, avskiljd plats och njuta av en vacker omgivning.

Vattenkontakt

Plaskdammen

Blomprakt

Ett flertal perennplanteringar på området, bl.a. vid entréerna.

Historia

Vattentornet är historia och om man utnyttjar dess potential kan historien belysas än mer.

Promenadstråk

Parkens promenadstråk länkas samman med befintliga stråk i området.

Utsikt

Parkens läge på höjden ger många fina utsiktsmöjligheter, kanske framför allt från berget runt vattentornet.

Ordnad lek

Lekskulpturerna i form av grodor och gummiasfalt kan ses som en typ av ordnad lek, liksom plaskdammen.

Vetenskap

Informationsskyltar som berättar om groddjuren och de dolda vattenborgarna föreslås i parken.

Naturupplevelse

Parken har gott om sparad, orörd befintlig natur.

Picknick

Ett flertal lämpliga platser finns där det enkelt går att duka upp picknickkorgen, både i gräset och på mer ordnade platser så som trädäcket.

Naturlek

Omkringliggande natur lockar med bland annat stenar och block.

Vattenlek

Parkens huvudattraktion blir plaskdammen

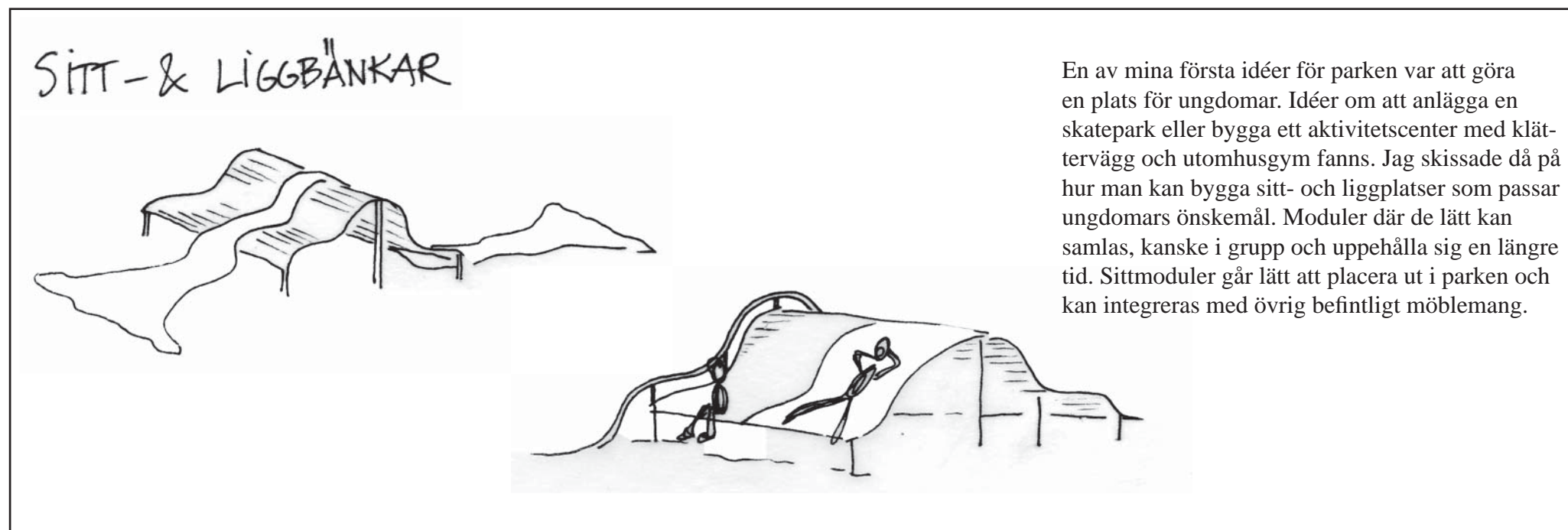
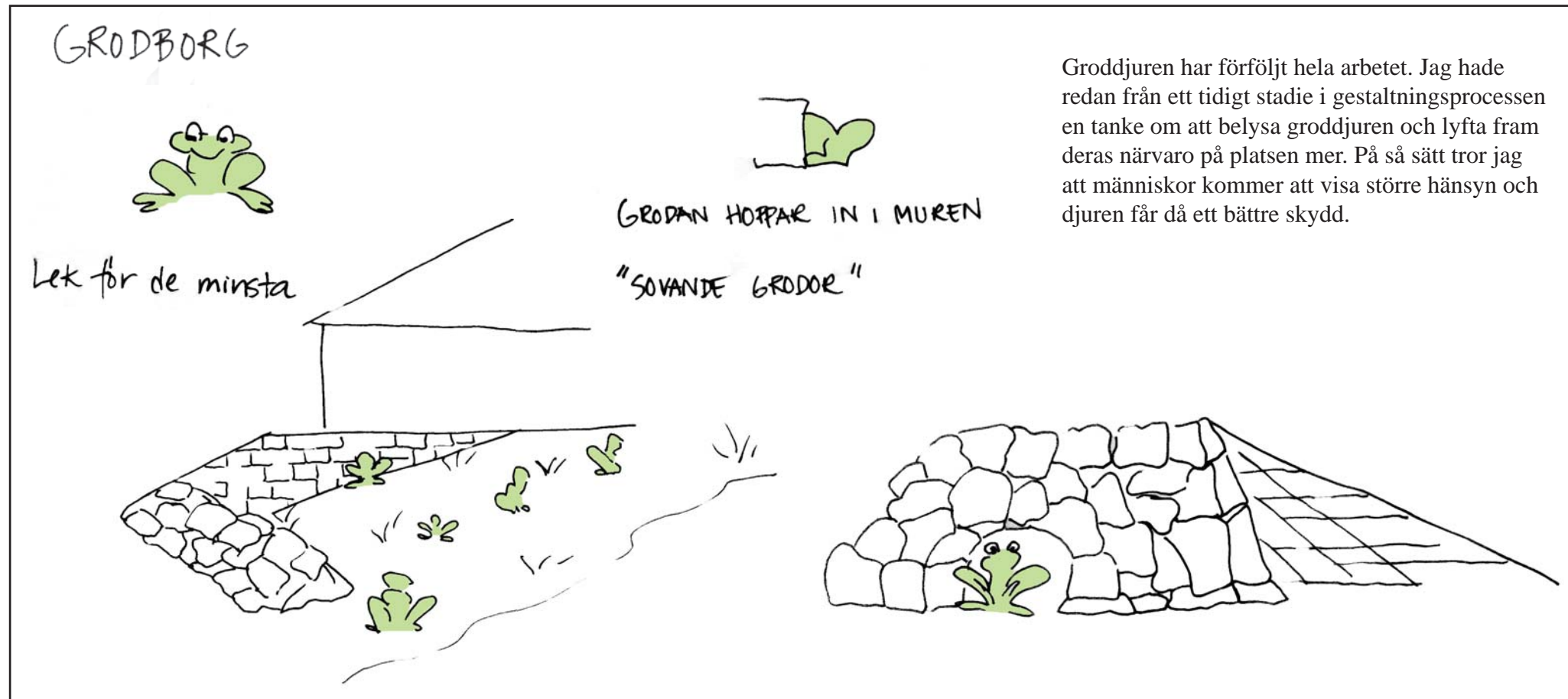

Vinteraktivitet

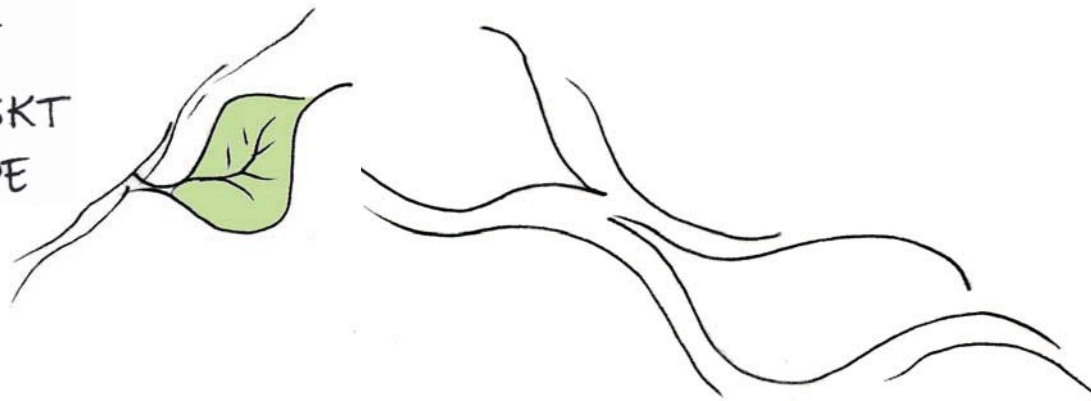
Då Djäknebergsgatan görs om skapas möjligheten att utnyttja vissa slänter för pulkaåkning vintertid. Eventuellt kan man också utnyttja plaskdammen som en mindre isbana.

Skissprocessen

- från första idé till slutgiltigt förslag...

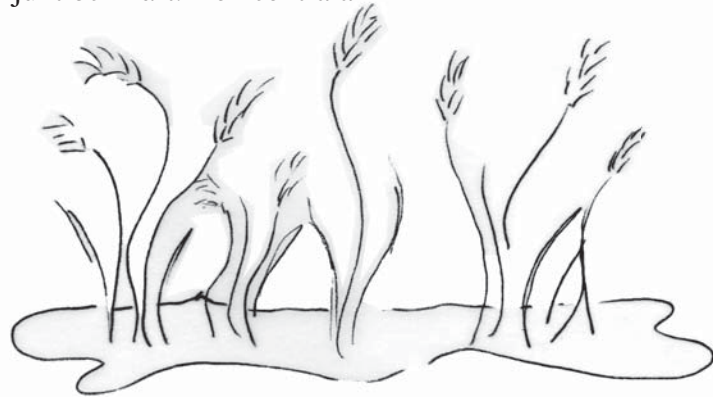

MJUKT
ORGANISKT
BÖLJANDE

Under hela arbetet har det funnits en ambition att utnyttja den dolda vattenborgen. Borgen har en tydlig, hård rektangulär form. En form som är helt motsatt det mjuka formspråk som Djäkneberget i övrigt har. Parken fick därför en uppdelning av mjukt och hårt. Den centrala

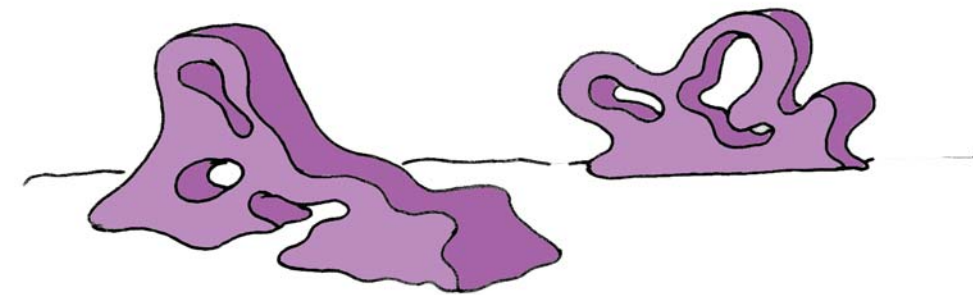
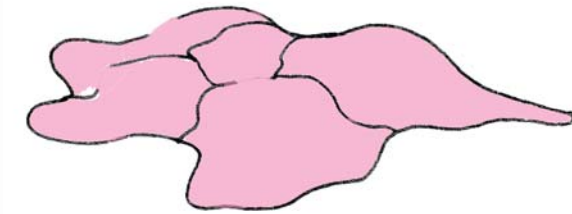
delen som upptas av plaskdammen visar på de underliggande formerna medan de övriga delarna samspelar med den befintliga parkens formspråk. Formerna kan ses i gångvägar, gräsytor och perennplanteringar.

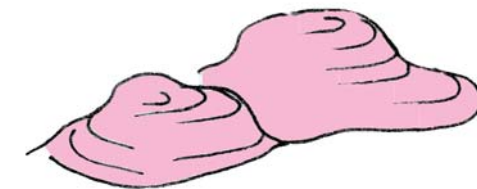
LEKSKULPTURER

HARMONISKA FORMER
KONSTVERK

STICKER UT I NATURMILJÖ!
FANTASISKAPANDE

Jag ville gärna få in lek på platsen då det skapar liv och rörelse. Det kändes dock aningen omotiverat att anlägga en ny lekplats av standardtyp i den nya parkdelen. Idén om att erbjuda alternativa typer av lekmiljöer kändes mer inspirerande att arbeta vidare på. Jag skissade på olika typ av naturanpassad lek samt hinderbanor och experimentverkstad, men fastnade till slut vid temat skulpturer. Leksulpturer som inte bara är tänkta för att leka på och med utan som samtidigt kan ha andra funktioner, de kan bli till blickfång och igenkänningstecken för parken.

Referenser

Litteratur

Ahlberg A., 2004, *'Industrialismens samhällsbyggande i Västerås stad'*, Länsstyrelsen i Västmanlands län, Kulturmiljöenheten

Berglund U., Jergeby U., 1998, *'Stadsrum människorum- att planera för livet mellan husen'*, Byggeforskningsrådet, Västerås

Boman Å., 1973, *'Djäkneberget i Västerås och Sam Lidman'*, VLT-press, Västerås

Brunge E., 2006, *'Förortens utemiljöer'*, Institutionen för stad och land, SLU Uppsala

Drakenberg S., 1936, *'Västerås Stads Tekniska verk 1861-1936'*, Västmanlands Läns Tidnings AB Tryckeri, Västerås

Drakenberg S., 1962, *'Västerås genom tiderna, del V:2, Stadens byggnadshistoria från 1800-talets mitt'*, Västmanlands Läns Tidnings AB Tryckeri, Västerås

Edberg G., 1975, *'Metoder för rumsanalys'*, Tekniska högskolan i Stockholm

Gehl J., 1980, *'Livet mellem husene- udeaktiviteter og udemiljoer'*, Arkitektens Forlag, Köpenhamn

Lindvall J., Myrman A.K., 2001, *'Vardagens arkitektur'*, Bäckströms förlag, Stockholm

Lundh B. m.fl., 1971, *'Djäkneberget, Kommitteutredning'*, Västerås Stad - Arkivet, Västerås

Nolin C., 1999, *'Till stadsbornas nytta och förlustande- den offentliga parken i Sverige under 1800-talet'*, Byggeförlaget, Laholm

Ohlsson E., Persson K M., 2004, *'Svenska vattentorn'*, Ohlsson & Winnfors AB, Örebro

Olsfelt A., 2004, *'Kulturhistorisk utredning- Vattentornet och vattenborgen på Djäkneberget'*, Västerås kommun, Länsstyrelsen Västmanlands län

Schibbye B., Pålstam Y., 2001, *'Landskap i fokus, utvärdering av metoder för landskapsanalys'*, Docusys, Stockholm

Ståhle A. (red), 2003, *'Sociotophandboken- Planering av det offentliga uterummet med Stockholmarna och sociotopkartan'*, Stadsbyggnadskontoret, Stockholm Stad, SBK 2003:2

Digitala källor

Jonsson M., Lindahl U. m.fl., 2004, *'Stockholms parkprogram'*
<http://www.stockholm.se/TrafikStadsplanering/Parker-och-gronomraden/Parkprogram/>
10.2.2008

Naturhistoriska riksmuseet
<http://www.nrm.se/utställningar/cosmonova/jourhavandeforskare/jourhavandebiolog/kralochgroddjur/vanligpaddabufobufo.189.html>
13.2.2008

Naturvårdsveket
<http://www.naturvardsverket.se/sv/Att-vara-ute-i-naturen/Du-djuren-och-vaxterna/Fridlyst-djur-eller-vaxt--vad-galler/>
21.5.2008

Natur Rutan
http://hem.passagen.se/natur_rutan/groda.html
13.2.2008

Om Västmanland
http://www.vastmanland.se/sv/vastmanland_s827.html
22.5.2008

Terra Scaniae
<http://www.ts.skane.se/fakta/stadsparker-och-folkets-park>
21.2.2008

Voigt R. o Åkerman G., *'Planbeskrivning'*, 2005, Stadsbyggnadskontoret Västerås, Dnr 05:10089-BN 540,
<http://66.102.9.104/search?q=cache:04Utp8mgy2sJ:www.vasteras.se/NR/rdonlyres/0EC12CB9-3FF9-45A2-9783-7EFF2990EB50/0/Planbeskrivning1604samr%C3%A5d.pdf+Planbeskrivning,+dj%C3%A4kneberget&hl=sv&ct=clnk&cd=1&gl=se>
31.1.2008

Västerås Turistbyrå
http://www.vasterasmalarstaden.se/sv/kul_och_bra_att_veta_om_vasteras_s49.html
12.2.2008

Bilder

Där inget annat anges är bilderna författarens egna.